

REPORT

HLAS SPOLEČNOSTI V RÁMCI “KONFERENCE O BUDOUCNOSTI EVROPY”

 **INSTYTUT
SOBIESKIEGO**

KÜLNYGYI ÉS KÜLGAZDASÁGI INTÉZET
INSTITUTE FOR FOREIGN AFFAIRS AND TRADE

INSTITUTE
FOR POLITICS
AND SOCIETY

 **F. A. Hayek
Foundation**

•
• **Visegrad Fund**
•
•

Instytut Sobieskiego
ul. Lipowa 1a lok. 20
00-316 Warszawa

sobieski@sobieski.org.pl
www.sobieski.org.pl

HLAS SPOLEČNOSTI V RÁMCI “KONFERENCE O BUDOUCNOSTI EVROPY”

Autoři

Institucionální systém EU:

TOMASZ GRZEGORZ GROSSE (Sobieského Institut - Polsko)
PÉTER STEPPER (Külügyi és Külgazdasági Intézet - Maďarsko)
ŠÁRKA SHOUP (Institut pro politiku a společnost - Česká republika)

Energetika:

RAFAŁ LIBERA (Sobieského Institut - Polsko)
GYÖRGY ILYASH (Külügyi és Külgazdasági Intézet - Maďarsko)
KAREL SÁL (Institut pro politiku a společnost - Česká republika)

Digitalizace:

BARTŁOMIEJ MICHAŁOWSKI (Sobieského Institut - Polsko)
MÁRTON UGRÓSDY (Külügyi és Külgazdasági Intézet - Maďarsko)
MARTIN REGULI (Nadace F.A.Hayeka - Slovensko)
ROMAN MÁČA (Institute for Politics and Society - Česká republika)

Ve spolupráci s:

ANGELIKA GIERAŚ

©Copyright by Instytut Sobieskiego 2022
ISBN 978-83-959697-6-8

Project, pre-press: Piotr Perzyna
Cover: Piotr Perzyna

 NOWEMEDIA24.PL

HLAS SPOLEČNOSTI V RÁMCI “KONFERENCE O BUDOUCNOSTI EVROPY”

Sobieského Institut

Duben 2022

OBSAH

I. Cíl reportu, konference o budoucnosti Evropy	7
II. Institucionální systém EU	9
Doporučení.....	9
Národní perspektivy	11
Maďarsko	11
Česko.....	12
Polsko.....	15
Závěr	18
III. Energie	20
Doporučení.....	20
Úvod.....	20
Spravedlivý přechod	21
Elektrická třída.....	24
Propojená Evropa	28
Reakce na straně poptávky.....	28
Závěr	29
Národní perspektivy	31
Česko.....	31
Maďarsko	36
Polsko.....	42
IV. Digitalizace	47
Doporučení pro sociální média a mediální společnosti	48
1. Zřízení funkce evropského digitálního ombudsmana (EDO)	49
2. Zřízení Evropské agentury pro online regulaci (EORA)	49
3. Jasně a právní vymezení statusu sociálně-mediálních společností.....	49
4. Vybavit EDO a EORA finančními a soudními nástroji k prosazování předpisů.	50
5. Demonopolizace reklamního trhu	50
Doporučení pro jednotný digitální trh.....	50
6. Investice do dalších digitálních technologií.....	52
7. Podpora a rozvoj volného a otevřeného trhu EU pro digitální a IT služby.....	52
8. Transformace francouzsko-německého projektu GAIA-X na skutečný projekt EU.....	53
9. Zřízení zastoupení EU v největších IT společnostích	53
10. Licenční smlouva s koncovým uživatelem (EULA) pro nechápavé	55
Rozdíly.....	55

Shrnutí	56
V. Závěr	59
VI. Autoři (abecedně)	61
Angelika Gieras	61
Tomasz Grzegorz Grosse	61
György Ilyash	61
Rafał Libera	62
Roman Máca	62
Bartłomiej Michałowski	62
Martin Reguli	63
Šárka Shoup	63
Péter Stepper	63
Márton Ugródsy	64
VI. O partnerech publikace	65
Institut pro zahraniční věci a obchod (Külügyi és Külgazdasági Intézet)	65
Institut pro politiku a společnost (Institute for Politics and Society).....	65
Nadace F. A. Hayeka (The F. A. Hayek Foundation Bratislava)	65
Sobieského Institut (Instytut Sobieskiego)	65

I. Cíl reportu, konference o budoucnosti Evropy

Tento report představuje “hlas” expertů Visegrádské čtyřky (V4) v rámci probíhající Konference o budoucnosti Evropy, která začala 9. května 2021. Jedná se o vůbec největší mezinárodní konzultaci od roku 2005, pořádanou Evropskými institucemi, ale zároveň první debatu, která šířeji zahrnuje také hlas občanů a celkově společnost. Cílem debaty je odpovědět na otázku “Jakou Unii by občané členských států chtěli?” a předat následně tuto představu politikům. Na konferenci byli do diskuze o vývoji evropské integrace zahrnuti náhodně vybraní Evropané, kteří se zároveň podíleli na přípravě politických rozhodnutí, která by měla čelit deficitu demokracie v Evropské unii. Speciální zastoupení měli mít v diskusi představitelé civilní společnosti v organizované podobě think-tanků. Problém dosavadních diskusí spočíval v tom, že se zatím soustředil převážně na západní Evropu. Zdá se tedy, že hlas střeoevropských zástupců, a tedy společnosti zastupující členské státy, připojené v roce 2004, nebyl zcela vyslyšen.

Hlavním cílem, který experti při psaní reportu sledovali, bylo zvýšit demokratizaci Evropské unie, občanskou participaci a spokojenost občanů EU s postupující integrací. Autoři charakterizovali základní výzvy pro EU a definovali některé problémy s nimiž se, v rámci evropské integrace, V4 potýká. Odborníci zároveň představili možnosti, jak se s těmito problémy vyrovnat za účelem vybudování lepší Evropské Unie, tj. navrhli konkrétní doporučení, po jejichž realizaci může EU jednat efektivněji a transparentněji. Vývoj integrace EU by se měl řídit demokratickými standardy a očekáváním občanů z nových členských států, jež jsou stejně jako Poláci nadšenci integrace a hodlají zajistit EU co nejlepší budoucnost.

V evropské debatě je důležité hledat spojence a mluvit “hlasem regionu”, jenž je silnější než hlas individuálních států. Tuto zprávu považujeme za příspěvek intelektuálních myšlenek odborníků z V4 do mezinárodní debaty o vývoji a budoucnosti EU. Naše řešení, zejména z hlediska vypuknutí války na Ukrajině, jakož i zotavení zemí EU z pandemie Covid-19, jsou zaměřena na navrhování myšlenek sjednocujících evropské národy, které – podle našeho názoru – povedou k posílení celého společenství a regionu zemí V4.

V době rostoucích ekonomických výzev, geopolitických konfliktů na hranicích Evropské Unie a obrovských vnitřních neshod v rámci samotné EU, bychom měli zvážit metody řízení, které by byly optimální na řešení krizí. Zároveň bychom měli respektovat národní demokracie a konstituční řády jednotlivých členských států. Proto, pokud chceme minimalizovat riziko zhroucení evropského projektu, by vedení EU mělo zásadně změnit svůj rigidní přístup k vytváření Unie pro budoucí generace. Členské státy by se měly soustředit na ty oblasti, kde je prostor pro účinnou spolupráci, místo aby hrály hru na obviňování, která vede pouze k dalšímu rozpadu našeho společenství. Po ruské agresi proti Ukrajině již můžeme zaznamenat výrazný posun v politice EU, který byl v případě některých západních vlád umožněn díky

značnému tlaku sociálních hnutí zdola. Je to jasné znamení, že hlas občanské společnosti je důležitý, a jsme rádi, že bude možné jej plně vyslyšet během probíhající konference o budoucnosti Evropy.

Původcem zprávy je Instytut Sobieski – polský think tank působící od roku 2005, jehož posláním je „Tvorba myšlenek pro Polsko“. Našimi partnery byli odborníci z následujících think tanků: Institut pro politiku a společnost (Česká republika), Nadace F. A. Hayeka Bratislava (Slovensko), Institut pro zahraniční věci a obchod (Maďarsko). Projekt byl financován Mezinárodním visehradským fondem.

Angelika Gieras
Tomasz Grzegorz Grosse

II. Institucionální systém EU

Doporučení

1. V4 nadále podporuje každou iniciativu, usnadňující společné uvažování o budoucnosti Evropy. Postoj našich zemí k budoucnosti našeho společenství se již delší dobu nemění. V4 se hlásí ke konceptu Evropy, která je postavena na silných národech; a my máme zájem na budování Evropské unie, která respektuje národní postoje, rovnost členských států, podporuje úspěšné modely národních politik a je postavena na našich společných židovsko-křesťanských kulturních hodnotách.
2. Zajištění společného hospodářského úspěchu členských států musí být prioritou všech politik EU. V4 věří, že EU je nejlepším rámcem pro řešení vnitřních i vnějších výzev, a snažíme se co nejvíce přispět k vytvoření silnější, bezpečnější a konkurenceschopnější EU. V4 rovněž zastává názor, že především integrace je prostředkem společného hospodářského úspěchu. Považovat „stále užší Unii“ za cíl sám o sobě vede k pokusům o nadřazení národních zájmů a oslabení tradičních hodnot, které tvoří základy Evropy. Pandemie COVID-19, tak jako předchozí krize vážně zatížily nejdůležitější výdobytky EU. Musíme najít způsob, jak Evropskou unii přivést zpět na cestu hospodářského a politického úspěchu, kde občané mohou věřit v „evropský sen“. Pro střední Evropu představuje ochrana výdobytků integrace nejvyšší prioritu, pokud jde o naši společnou budoucnost. Je třeba co nejdříve obnovit integritu vnitřního trhu, čtyři základní svobody a řádné fungování schengenského prostoru. Musíme rovněž zachovat otevřenost Unie vůči dalšímu rozšiřování směrem k regionu západního Balkánu. V4 rovněž podporuje členství Ukrajiny v EU.
3. Je třeba posílit zásadu subsidiarity a úlohu vnitrostátních parlamentů v rozhodovacím procesu EU. V4 dlouhodobě požaduje zavedení „procedury červené karty“, která by národním parlamentům umožnila zastavit nežádoucí legislativní procesy. Národní parlamenty by také měly získat více možností podílet se na rozhodovacím procesu v EU. EU by měla – v souladu se zásadou subsidiarity – podporovat členské státy, zejména v krizových situacích nebo v situaci, kdy na národní úrovni chybí odpovídající zdroje.
4. Evropská unie by měla zůstat demokratickou organizací. Vývoj evropské demokracie probíhá již mnoho let, nejlepším příkladem je rozvoj pravomocí Evropského parlamentu. Přesto mnozí vědci/akademici stále poukazují na závažné demokratické deficity na úrovni EU. O to důležitější je, aby orgány EU neomezovaly smluvní pravomoci členských států, a tím i demokracii v členských státech. Zároveň by EU měla podle smluv respektovat národní identitu, která je vlastním základním politickým a ústavním strukturám členských států. Jsme toho názoru, že je především úkolem členských států, aby prostřednictvím jednomyslných změn smluv (pokud je to nutné) přenesly na EU další pravomoci.

5. Evropská unie by měla usilovat o pružnější formy řízení v reakci na krize, včetně širšího využívání mechanismů diferencované integrace a „koalic ochotných“ k přijímání opatření. Příkladem může být politika EU v oblasti klimatu, která pro některé země střední Evropy ukládá příliš zatěžující cíle v příliš krátkém čase. Bylo by proto vhodné, aby dosažení těchto společných cílů probíhalo (i) pomalejším tempem pro ty země, které mají nejtěžší podmínky, a (ii) s mnohem vyšší finanční podporou z evropských fondů než je současnosti v plánu. Totéž platí pro společné cíle v oblasti migrační politiky, která by měla v zásadě zůstat v kompetenci jednotlivých států, ale v krizové situaci může být konzultována a koordinována orgány EU. Realizace těchto společných cílů by měla být pružně diferencována v závislosti na možnostech jednotlivých členských států a preferencích voličů v těchto zemích. Trend harmonizace právních předpisů by se měl přednostně omezit na čtyři hospodářské svobody na vnitřním trhu. Zároveň by se měl rozšířit rozsah smluvních svobod na vnitřním trhu, zejména v oblasti služeb.
6. Evropské hodnoty jsou základem fungování Evropské unie. Nicméně politické diskuse v EU by neměla dominovat pouze jedna politická varianta a politické hodnoty, které reprezentuje. Demokratické standardy svobodné diskuse by měly být respektovány u všech politických frakcí, které mají právo hájit své vlastní přesvědčení, a to i v rámci svých vlastních politických hodnot. Je to předpoklad vzájemné tolerance a respektu a také základní podmínka politického pluralismu.
7. Musíme obnovit kulturu konsensu. Členské státy čelí různým výzvám, které jsou dány odlišností jejich situace a různými institucionálními modely, jež odrážejí jejich specifický sociální a ekonomický kontext. V4 odmítá rozšíření rozhodování kvalifikovanou většinou v tak citlivých oblastech, jako je sociální politika, daně nebo společná zahraniční a bezpečnostní politika. Jak ukázala zkušenost s ukrajinskou krizí v roce 2022, rozdíly mezi členskými státy v jejich životně důležitých bezpečnostních zájmech jsou stále velké. Proto nelze připustit, aby silnější státy přehlasovaly na fóru EU v takto důležitých otázkách ty slabší. Spíše je třeba hledat konsenzus, který by respektoval strategické zájmy všech členských států a zároveň ponechal NATO klíčovou obrannou roli v Evropě. V otázkách strategického významu by mělo být respektováno vedení a pokyny Evropské rady; nejdůležitější rozhodnutí musí být přijímána na nejvyšší úrovni demokraticky zvolenými vedoucími představiteli členských států.
8. Migrační politika by měla zůstat především v pravomoci členských států. Evropská unie by v tomto ohledu měla zaujmout podpůrný postoj, a tím podpořit členské státy, zejména pokud jde o ochranu vnějších hranic EU před masovým a nelegálním přistěhovalectvím. Evropská unie by také měla účinně odrazovat nepřátelské vnější státy od používání nástroje migračního nátlaku proti EU.
9. Zatímco jednání o reformě Společného evropského azylového systému uvízla na mrtvém bodě, nedostatky společné migrační a azylové politiky v posledních letech nadále způsobovaly vážné problémy. EU se nepoučila ze svých chyb a ani dnes, v roce 2022, není připravena na důsledky případné další migrační krize. V minulosti jsme se řídili zjevně chybnou koncepcí: přijímání a relo-kace všech žadatelů o azyl v rámci Evropy nikdy nebude adekvátní reakcí na nelegální migraci a pohyby obyvatelstva vyplývající z bezpečnostních výzev. S pomocí EU musíme v zemích původu a v blízkých bezpečných zemích vytvořit takové podmínky, které vysídleným lidem umožní uspět co nejlépe jejich vlasti.
10. Krize v Bělorusku rovněž zdůraznila význam ochrany vnějších hranic, zatímco vývoj v Afghánistánu ukázal, jak důležité je řešit základní příčiny a podporovat země původu a tranzitu. Po převzetí moci Talibanem v Afghánistánu došlo k určité změně orientace jak v EU, tak v národních narativích. Orgány EU a členské státy si začínají uvědomovat, že hlavním a nejúčinnějším nástrojem,

kteřý máme k dispozici, je podpora bezpečných sousedních zemí, ochrana vnějších hranic EU a tím i ochrana vnitřních hranic EU.

11. Jako V4 se na tento narativní posun v EU díváme pozitivně, jelikož nesouhlasíme s tím, že se čas od času snažíme najít řešení pravidelného nárůstu počtu lidí přicházejících do Evropy se stejnou chybnou odpovědí. Trváme na svém názoru, že by měla být provedena všechna možná opatření, aby byl příliv nelegálních migrantů pod kontrolou a aby se zabránilo jejich vstupu do Evropské unie bez řádné identifikace, což je v současné epidemiologické situaci ještě důležitější. Rozlišování mezi migranty, kteří skutečně potřebují mezinárodní ochranu, a ekonomickými migranty mimo EU je skutečně zásadní, čímž se zajistí, že na území EU vstoupí pouze ti, kteří ochranu skutečně potřebují.
12. Podobně skeptičtí jsme i k návrhům na relokační v Dohodě o migraci a azylu. Postoj členských států je znám již řadu let, proto nepovažujeme za vhodný přístup založit reformu azylového systému na mechanismu, který vždy patřil k nejkontroverznějším otázkám. Náš postoj stále vychází z přesvědčení, že nový migrační balíček by neměl být založen na povinném relokačním mechanismu. Povinná relokační působí pouze jako pull faktor a nemůže přispět k řešení migrační krize.

Národní perspektivy

Maďarsko

Maďarsko si přeje, aby ve světě existovala silná Evropská unie, která bude odrážet své původní hodnoty stanovené smlouvami. Smlouvy byly přijaty vládami zvolenými lidmi, a proto v demokratické organizaci neexistuje jiná možnost, než se těmito společnými pravidly řídit slovo od slova. Maďarsko je tak proti jakémukoli vágnímu výkladu smluv nebo rozšiřování institucionální odpovědnosti bez demokratické kontroly nad tímto procesem.

Jedním z nejzásadnějších úkolů je přesvědčit Evropany o významu EU. Je před námi úkol změnit jejich vnímání vzdálené, komplikované a byrokratické instituce a ukázat jim, že EU a vlády jejích členských států skutečně pracují pro ně (a ne proti nim).

Konference o budoucnosti Evropy (CoFoE) je skvělou iniciativou, kterou Maďarsko plně podporuje a v jejím rámci v roce 2021 vykazalo rekordní počet akcí, diskusí, workshopů a konferencí. S ohledem na výše uvedené se nedomnívám, že by konference sama o sobě byla schopna přijít se skutečným politickým řešením pro EU. Samozřejmě není úkolem akademiků, nevládních organizací, think-tanků, aby tuto práci dělali místo demokraticky zvolených vlád. I když nelze očekávat, že CoFoE přinese významné výsledky, je to skvělá příležitost, jak vnést středoevropské pohledy do celkové debaty o budoucnosti EU.

Přestože EU byla v 50. letech minulého století úspěšným příběhem, po roce 2010 začal celosvětový ústup. Nejenže se nepodařilo naplnit původní cíl EU být nejdynamičtější ekonomikou, ale po několika krizích se dramaticky snížila i její konkurenceschopnost. Nestabilita v našem sousedství, brexit a obecná ztráta důvěry v instituce EU způsobily v celé Evropské unii velký problém s legitimitou. Vystala zde dvě paradigma, která mají odlišný ideologický a geografický základ. Západní mainstreamová politická elita a zpolitizovaná byrokracie v Bruselu věří ve svá řešení zaměřená na federalismus a další zvyšování moci byrokracie. Očekávají, že východní a jižní země přijmou tuto perspektivu, aniž by v evropských debatách naslouchaly jejich proti argumentům. Maďarsko podporuje demokratickou Evropskou unii, která je založena na vzájemném respektu zvolených vlád a lidí, kteří v ní žijí.

Několik bodů maďarské vlády sestává z následujících doporučení:

1. Záchranná brzda, která by umožnila vetovat rozhodnutí poškozující životní zájmy členských států. Pětina členů a předseda Rady EU mohou zvednout červenou kartu a zastavit tak rozhodovací proces, v případě vážné obavy z rozhodnutí, jež by mohlo ohrozit jejich národní ústavní tradice.
2. Obrácený postup předběžného rozhodování: Soudní dvůr EU musí konzultovat s vnitrostátními ústavními soudy případy týkající se článku 267 SFEU.
3. Zřízení kontrolního orgánu, který by odpovídal za legalitu orgánů EU. Dodržování práv je základním požadavkem evropské politiky, ale musí platit nejen pro členské státy, ale také pro orgány EU.
4. Změna pravidel dvojí většiny, jelikož vytváří nepřiměřenou výhodu pro velké členské státy.
5. Zavedení mechanismu červené karty na základě subsidiarity. To by zvýšilo význam národních parlamentů. Pokud proces kontroly subsidiarity odhalí, že 55 % všech hlasů ze všech vnitrostátních parlamentů je proti rozhodnutí, nebude přijato.

Před konferencí COP26 zahájila V4 několik konzultačních formátů s cílem formulovat společný postoj v rámci své klimatické agendy. V4 představovala zvláštní pozici zastávce jaderné energie a propagátora plynu jako přechodné energie. Maďarsko je rozhodným zastáncem boje proti změně klimatu a zhoršování životního prostředí, ale zároveň věří, že existuje konzervativní alternativa pro řešení klimatické krize, a společně se svými partnery z V4 můžeme zdůraznit naše argumenty v evropské debatě. Maďarsko podporuje hru více hráčů v oblasti klimatické politiky. Za problémy spojené se změnou klimatu není zodpovědné imaginární globální společenství. Ve skutečnosti jsou komunity, národy, regionální hráči; občané, státy a společnosti schopni jednat více než globální společenství s vlastními zájmy, jako jsou byrokratické orgány OSN nebo političtí aktivisté z nevládních organizací. Maďarsko se proto domnívá, že k řešení změny klimatu potřebujeme kompromis a rovnováhu. Pro rozumnou a účinnou politiku v oblasti životního prostředí je třeba najít společnou řeč mezi všemi těmito aktéry. Není to genderová nerovnost a posílení postavení, co musí být v rovnováze s ochranou životního prostředí, ale národní ekonomiky, očekávání občanů, regionální rozvoj atd. Je třeba, aby se všichni aktéři zajímali o skutečnou politiku, která by byla šetrnější k životnímu prostředí, než jen módní slova. Maďarská vláda chápe, že existuje soutěž mezi národními státy a podniky. Přechod na ekologičtější ekonomiku, stejně jako každá jiná změna v rovnováze světových sil, vyvolává soutěž. Tato soutěž probíhá především mezi národními státy a mezi podniky. Je třeba si tedy uvědomit, že jedno mocenské centrum bude podporovat určitou zelenou technologii, aby prosadilo své zájmy (např. Austrálie je centrem lithiových baterií, Dánsko a Německo větrných mlýnů atd.)

Česko

Občanská společnost je ve své podstatě abstraktní pojem, který umožňuje mnohostrannou diskusi, jež se skládá výhradně z kvaziobjektivních a kvazisubjektivních interpretací podobně se vyskytujících jevů. Není možné tento pojem univerzálně definovat, přesto téměř každý disponuje výkladem toho, co se za něj považuje. Vzhledem k absenci jasné definice je nutné omezit téma diskuse na region, a tedy negovat vnější regionální vlivy. Evropa je jedním z nejrozmanitějších a nejhistoričtějších kontinentů na světě. Evropa se skládá ze zhruba 50 nezávislých států a šesti závislých území, žije v ní zhruba 10 % světové populace, má třetí nejvyšší světový HDP ve srovnání s ostatními kontinenty a je zhruba ze 75 % křesťanská. Nejvyšším řídicím orgánem kontinentu je Evropská unie, jejímž členem je 27 z výše uvedených 50 suverénních států. Těchto 27 členů, ačkoli se jejich historické události a kultury skutečně

překrývají, zůstává navzájem odlišných svým národním duchem a sebevyjádřením. Proto je třeba zcela odmítnout jakoukoli představu o univerzální identitě Evropské unie, která by nahradila identitu jednotlivých národů. Přijmout takovou identitu by znamenalo pošlapat celou historii a odlišnosti v rámci kontinentu a odsoudit jej k tomu, aby byl jen jednou zemí.

Přesto se evropské národy musí sjednotit tváří v tvář nepřízni osudu a také kvůli budoucím výzvám, kterým budou muset čelit. EU přinesla tuto myšlenku a nyní se snaží vést Unii jednotnou a silnou. Je třeba se teď zaměřit na to, co je to občanská společnost v EU a jak se bude v budoucnu rozvíjet? EU rozhoduje o budoucnosti milionů občanů i dalších milionů lidí v Evropě i na celém světě. Pokud se nedokáže shodnout na tom, co je to občanská společnost, bude účinnost rozhodnutí okamžitě zpochybněna, tak jako se tomu právě děje. Zdá se, že subjektivní definice občanské společnosti způsobuje více problémů, než řešení. Proto je nutné občanskou společnost dále definovat na základě existujících pojmů. Z této definice budou vyplývat doporučení pro EU.

Ve světě existuje množství interpretací občanské společnosti od mnoha lidí a z různých zemí. V rámci evropské společnosti však existuje jeden jediný základ, na němž celá společnost spočívá: základ morálky a hodnot odvozených ve velké míře z židovsko-křesťanských kulturních hodnot. Ačkoli se Evropa v poslední době stále více sekularizuje, základy její současné existence zůstávají obecně na tomto pozadí. Ve skutečnosti lze tvrdit, že v regionech, kde je toto zázemí sporné nebo hraničí s regiony, které toto zázemí postrádají, dochází častěji ke konfliktům nebo politickým sporům. Tyto hodnoty ve své nejjednodušší podobě vyjadřují mír, úctu a lásku k bližnímu bez ohledu na rasu nebo vyznání, individuální práva na život, svobodu a hledání štěstí, jakož i dodržování právního státu, který tyto hodnoty chrání. To neznamená, že by jiné kontinenty nebo mimoevropské kultury tyto hodnoty postrádaly, ale lze říci, že mezi evropskými a mimoevropskými kulturami jsou zřetelné rozdíly. Vzhledem k této definici občanské společnosti a jejího významu v Evropě lze nabídnout následující doporučení, která pomohou lépe nasměrovat budoucnost EU i Evropy jako kontinentu a společenství.

V první řadě musí EU odstranit představu, že má veškerou morální autoritu nad členskými státy. Jednota zůstává důležitou součástí budoucnosti EU, ale snaha diktovat členským státům morálku a hodnoty je pošetilost, která jen usnadní nespokojenost a námitky stávajících členů a izoluje a odpuzuje budoucí členy. EU by měla působit spíše jako zprostředkující orgán, který pomáhá podporovat konverzaci mezi členskými státy a zároveň podporuje a reguluje jejich obchod, než aby vytvářela a závaděla právní předpisy, které jsou v rozporu s výslovnou morálkou jednotlivých členských států. Takové jednání podkopává přesně ty klíčové zásady EU, kterými jsou svoboda, demokracie, rovnost, právní stát a podpora míru a stability. Klíčové události v historii ukázaly toto tření v praxi. Migrační krize z roku 2015, Zelená dohoda EU a současná polsko-běloruská hraniční krize jsou jen tři z nich. Pro lepší pochopení tohoto bodu je třeba věnovat zvláštní pozornost formulacím obsaženým v Zelené dohodě EU. Podle Zelené dohody by obměna stravování zmírnila některé dopady změny klimatu. Konkrétně „změna spotřebitelské volby směrem ke zdravému stravování by mohla mít stejný řád jako technické možnosti, které jsou k dispozici pro snížení emisí v tomto odvětví“ (Komise EU, 2020). Zmíněna je „strategie od farmy k vidličce“, což je pouze další plán EU na lepší regulaci udržitelnosti produkce potravin, ale jádro argumentu je v poznámce pod čarou na konci dokumentu, kde se uvádí: „Výrazné snížení spotřeby živočišných produktů pro výživu by mohlo potenciálně snížit emise o více než 30 milionů tun [sic] do roku 2030“ (Komise EU, 2020). Změna klimatu je sice problém, ale proč se EU konkrétně snaží diktovat stravování občanů jednotlivých členských států? Nabízí se myšlenka, že samotné stravování je vzhledem k individuální svobodě neměnné, ale potraviny dostupné spotřebitelům mohou být a budou změněny, aby se vynutilo jejich dodržování. Jedná se o nebezpečný zásah do občanské svobody, který může narušit strukturu občanské společnosti, aniž by pocházel od vládního orgánu, který by místní občané mohli přímo ovlivnit.

Druhý bod se týká místních zákonů a vládních mechanismů jejich prosazování. Právní stát je v různých zemích vykládán různě, a proto vytváří různé chápání trestných činů. Anarchie je protikladem občanské společnosti, která je založena na právu a pořádku. Proto je umožnění bezuzdného bezpráví a šíření zločinnosti v přímém rozporu s obrazem občanské společnosti. Jak již bylo uvedeno, hodnoty a morálka určují výklad právního státu, ale v rámci EU se s tímto výkladem již počítá. Změna tohoto výkladu ve snaze buď omilostnit činy, které byly dříve považovány za trestné, nebo odsoudit činy, které byly dříve považovány za zákonné, by tedy znamenala znehodnocení tohoto zavedeného právního státu a také podkopání autority mechanismů vymáhání práva. V takovém případě by se EU měla zdržet přijímání právních předpisů, které by se snažily zavést zákony nebo výklady stávajících zákonů, které jsou v rozporu se stávajícími zákony v členských státech. Pro tento příklad je kladen zvláštní důraz na zákony o nenávistných projevech, které byly přijaté v roce 2014. V roce 2008 EU přijala zákony o nenávistných projevech, které uvádějí, že „každý členský stát přijme nezbytná opatření, aby zajistil trestnost následujícího úmyslného jednání“ (Komise EU, 2008). Tato věta „každý členský stát přijme nezbytná opatření“ byla v celém dokumentu hojně používána. Poté byla v roce 2014 vydána aktualizace, která změnila předchozí formulaci na prosté „musí představovat trestný čin ve všech zemích EU a musí být postižitelné účinnými, přiměřenými a odrazujícími sankcemi“ (Komise EU, 2014). Dále zdůraznila, že toto jednání „se vztahuje na všechny trestné činy spáchané na území Evropské unie (EU)... státním příslušníkem země EU nebo ve prospěch právnické osoby usazené v zemi EU“ (Komise EU, 2014). Tento posun je dalším zřetelným krokem EU k nahrazení individuálních svobod a institucí členských států. Zatímco násilí a rasismus jsou vskutku odporné, nenávistné projevy jsou z určitého úhlu pohledu zcela subjektivní a neměly by být prosazovány vládním subjektem, který nahrazuje jurisdikci jednotlivých zemí. Je třeba poznamenat, že v roce 2008 byly tresty dány navrhovaným „odnětím svobody na 1 až 3 roky“ (Komise EU, 2008) samozřejmě s výše uvedeným „každý členský stát přijme nezbytná opatření“ (Komise EU, 2008) a nahrazeny pouhým „země EU musí zajistit, aby byly trestány... trestem odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně jeden rok“ (Komise EU, 2014). Evropa by nikdy neměla být kontinentem, kterému vládne jediná vláda, jež má absolutní moc nad svými voliči.

Třetím a posledním doporučením pro EU by mělo být vytvoření protiváhy čínské iniciativy Nová Hedvábná stezka, ale s větším důrazem na Evropu a EU samotnou. Postavit se proti Číně v její neustálé snaze o hegemonii a nadvládu jako supervelmoci by mělo být pro EU naprosto skutečným cílem. Iniciativa Globální brána (Global Gateway), jakkoli je na papíře skvělá a ambiciózní, by mohla odvést potřebné finanční prostředky od evropských projektů. Podle Evropského parlamentu (2021) bylo dohodnuto navýšení prostředků pro Nástroj pro propojení Evropy (CEF) „v hodnotě 30 miliard eur na období 2021-2027“. („30 miliard eur na infrastrukturní projekty spojující regiony EU“), zatímco Global Gateway očekává ve stejném časovém období financování ve výši „300 miliard eur“ (Evropská komise, 2022). Zdá se, že větší důraz bude kladen na rozšiřování globálního vlivu EU v nepoměrně větší míře než na zlepšování její místní infrastruktury. Tento nový projekt je sice nadějný, ale teprve se ukáže, zda bude účinný. Hlavní nadějí projektu Global Gateway je však jeho vznik jako protiiniciativy k čínské iniciativě BRI, přičemž výroky předsedkyně Evropské komise Ursuly von der Leyenové zněly: „Jsme dobří ve financování silnic. Ale pro Evropu nemá smysl stavět dokonalou silnici mezi měděným dolem, který vlastní Čína, a přístavem, který vlastní Čína [sic]. Musíme být chytřejší, pokud jde o tento druh investic“ (Lau & Cokelaere, 2022). Jediným problémem, který zbývá vyřešit, je otázka, zda to odstraní vliv, který BRI v různých evropských zemích již má, a zda skutečně odkloní financování globálně, nikoliv lokálně.

Přestože je občanská společnost vskutku abstraktním pojmem, který nemá žádnou všeobecně uznávanou definici, je stále velmi důležitý pro sociální strukturu každé evropské země bez ohledu na její členství v EU. Hlavní obava ohledně EU a její budoucnosti spočívá v tom, že se její instituce zřejmě příliš přiklání k vnímání sebe sama jako vládního orgánu Evropy, a nikoli toho, čím ve skutečnosti jsou: tedy vládním orgánem, který zůstává podřízen suverenitě jednotlivých členských států, ale pomáhá usnadňovat a regulovat obchod a infrastrukturu mezi členskými státy. Pokud by EU ustoupila od postupných,

ale zřetelných zásahů do suverenity těchto členských států a vrátila se zpět do role organizace, která podporuje a reguluje obchod a infrastrukturu pro zlepšení Evropy a jejím prostřednictvím i celého světa, čekala by kontinent světlá a optimistická budoucnost.

Zdroje:

Commission, E. U. (2008, November 28). Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law. Document 32008F0913. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008F0913>

Commission, E. U. (2014, June 15). Framework Decision on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law. Summaries of EU Legislation. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:I33178>

Commission, E. U. (2020, September 17). COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. Document 52020DC0562. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0562#footnote4>

Commission, E. U. (2022, February 10). Global Gateway. European Commission. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en

Hill, P. J. (2017). Judeo-Christian Thought, Classical Liberals, and Modern Egalitarianism. *The Independent Review*, 22(1), 49–58. <http://www.jstor.org/stable/26314755>

Lau, S., & Cokelaere, H. (2022, February 8). The EU launches 'Global Gateway' to counter China's Belt and Road. *POLITICO*. Retrieved from <https://www.politico.eu/article/eu-launches-global-gateway-to-counter-chinas-belt-and-road/>
 €30 billion for infrastructure projects connecting EU regions. (2021, July 7). European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210701IPR07504/EU30-billion-for-infrastructure-projects-connecting-eu-regions>.

Polsko¹

Sjednocená pravice, vládnoucí koalice v Polsku od roku 2015, je proti další federalizaci a centralizaci moci v Evropské unii. V rozporu s tím prosazuje model „Evropy vlastní“, tj. evropské integrace, která ponechává co nejvíce pravomocí členským státům a jejich národním demokraciím. Uznává, že demokracie v Evropě je založena právě na národních společenstvích a ta by neměla být Evropskou unií příliš omezována. Demokratický deficit v institucích EU znamená, že tzv. evropská demokracie nemůže plně nahradit národní demokracie. Evropská unie tak nemá dostatečnou demokratickou legitimitu k tomu, aby mohla přebírat další pravomoci od členských států a přijímat rozhodnutí namísto vůle jejich demokratických společenství.

Centralizace moci v EU může být v některých oblastech, například ve strukturálně problémové eurozóně, opodstatněná. Nicméně centralizační opatření by měly vždy schvalovat země, jež se to týká. Země, které do měnové unie nepatří, by navíc měly mít možnost se z takových opatření, například těch zaměřených na centralizaci ve fiskální politice, vyloučit.

Polské orgány podporují subsidiární model integrace. To znamená, že instituce EU podporují členské státy při poskytování veřejných statků, zejména v krizových situacích. Subsidiární model zároveň vylučuje, aby orgány EU přebíraly rozhodnutí v oblasti veřejných politik, s výjimkou případů, kdy členské státy samy souhlasí s tím, že na EU přenesou část svých svrchovaných pravomocí. Evropská unie a její orgány tedy nemají pravomoc samy rozšiřovat pravomoci bez příslušného souhlasu členských států.

¹ Tato část vychází z osobního názoru autora (Tomasz Grzegorz Grosse) a neodráží oficiální stanovisko polské vlády.

Zejména Soudní dvůr EU (SDEU) nedisponuje takovou pravomocí, aby rozšiřoval pole působnosti EU nebo zasahoval do kompetenčních záležitostí, které jsou podle Smluv ve výlučné pravomoci členských států. Jedná se o stálou praxi SDEU, který systematicky rozšiřuje kompetence EU vůči členským státům. Podle polských orgánů by tato tendence měla být zastavena. Premiér Mateusz Morawiecki navrhl zřízení nové instituce složené ze zástupců ústavních soudů členských států, která by v tomto ohledu sledovala judikaturu Soudního dvora EU. Každý národní ústavní soud by navíc měl mít právo nezávisle posuzovat rozsudky SDEU, zda neporušují smluvní právo v EU a nejsou v rozporu s národní ústavou.

Podle názoru polské vlády a polského Ústavního tribunálu Evropská komise ani Soudní dvůr EU nemají pravomoc ovlivňovat reformu a organizační strukturu vnitrostátního soudnictví v Polsku, neboť takovou pravomoc polský stát na EU nepřevodil. Orgány EU navíc nemají pravomoc v otázkách týkajících se například adopce dětí homosexuálními páry, interrupcí nebo organizace vzdělávání a vzdělávacího procesu v členských státech. Převzetí těchto záležitostí pod dohled Evropské komise, Evropského parlamentu a Soudního dvora EU je podle názoru polské vlády porušením evropských smluv a nezákonným zásahem do pravomocí národních demokracií. Jedná se tedy o jednání, které lze označit za nedostatek právního státu ze strany orgánů EU. Polské orgány opakovaně vyzývaly k tomu, aby se principy právního státu vztahovaly nejen na všechny členské státy, ale také na orgány EU.

Polská vláda zastává konzervativní a křesťanskodemokratické názory v otázkách veřejné morálky. Takovou politiku zvolila většina Poláků v sedmi po sobě jdoucích volbách v letech 2015-2020. Polské orgány jsou znepokojeny zjevnou tendencí v EU ztotožňovat evropské hodnoty s politickými preferencemi levicových a liberálních frakcí. To znamená postupný odklon od křesťanských a konzervativních hodnot v politické praxi orgánů EU. Představitelé polské vlády opakovaně uvedli, že to omezuje politický pluralismus v EU i demokracii v členských státech. Ve věcech, které nejsou na EU přeneseny smlouvami, by se orgány EU neměly vyjadřovat, zejména pak ne pokud jsou zaujaté, jako je tomu v případě mnoha otázek týkajících se veřejné morálky, například potratů nebo rozsahu privilegií pro sexuální menšiny. O všech takových otázkách by mělo rozhodovat – jako tomu bylo dosud – demokratické společenství v jednotlivých členských státech.

Polské orgány zastávají názor, že evropské právo má přednost před vnitrostátním právem, s výjimkou ústavního práva a pouze v těch oblastech pravomocí, které polské orgány přenesly na EU v evropských smlouvách. Národ, tj. polští voliči – občané, je suverénem ve vztahu k přenosu příslušných kompetencí z členského státu na EU. Soudní dvůr EU ani žádná jiná instituce EU nemá v oblasti státní suverenity takové pravomoci.

V tomto ohledu je polský postoj v souladu s rozsudky Spolkového ústavního soudu (Das Bundesverfassungsgericht), mimo jiné z 5. května 2020, v nichž uvedl, že smlouvy musí být vykládány v souladu s vůlí národů, které je ratifikovaly a které zůstávají jejich suverény. Jinými slovy, právní předpisy EU a judikatura Soudního dvora EU mohou být ověřovány ústavním soudem v Karlsruhe jako zástupcem německého lidu. Ve výše zmíněném rozsudku německý ústavní soud jednoznačně konstatoval, že německá ústava je nadřazena evropskému právu.

Podobně se vyjádřila i francouzská státní rada (Le Conseil d'État) 30. října 1998, kdy konstatovala, že mezinárodní závazky francouzského státu se nevztahují na ústavní ustanovení. Toto rozhodnutí potvrdil francouzský kasační soud (La Cour de cassation) dne 2. června 2000, když uvedl, že mezinárodní závazky týkající se přednosti mezinárodního práva před vnitrostátním právem se netýkají předpisů ústavní povahy.

Polský Ústavní soud (Trybunał Konstytucyjny) v letech 2005-2021 postupně vydal několik rozhodnutí, v nichž zastával stejný názor, a sice že právo EU nemá přednost před polskou ústavou. Rozsudky všech

těchto ústavních soudů nevedou k vystoupení následných členských států z EU. Vnitrostátní soudy pouze vymezily institucionální rámec další evropské integrace v souladu s vnitrostátními ústavními pořádky. Jsou tedy v souladu s čl. 4 Smlouvy o Evropské unii, který stanovuje, že „Unie respektuje rovnost členských států před Smlouvami, jakož i jejich národní identitu, která je vlastní jejich základním politickým a ústavním strukturám“.

Polské orgány se domnívají, že zavedení většího počtu záležitostí, o nichž se v Radě EU rozhoduje kvalifikovanou většinou, je tendencí k federalizaci zvýhodňující největší členské státy na úkor zájmů a vůle voličů v menších státech. Proto by se mělo spíše usilovat o snížení rozsahu záležitostí, o nichž se v Radě EU hlasuje většinovým způsobem.

Ukrajinská krize v roce 2022 dokazuje, že největší členské státy ze západní Evropy vnímají geopolitickou situaci a strategické zájmy jinak než například některé středoevropské nebo pobaltské země. Proto je obtížné dohodnout se v Radě EU na většinovém hlasování v otázkách týkajících se společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU.

Výzvy k budování silné společné bezpečnostní a obranné politiky vyvolávají vážné výhrady i ve světle ukrajinské krize, přinejmenším ve vztahu k období před vpádem Ruské federace na Ukrajinu 24. února 2022. Společné bezpečnostní a obranné politice by dominovaly zájmy Francie a Německa, které nejsou vždy slučitelné s bezpečnostními preferencemi tzv. východního křídla NATO. Ačkoli po invazi Ruské federace na Ukrajinu se postoj Berlína a Paříže změnil a německá vláda souhlasila s poskytnutím vojenské pomoci Ukrajině a rozhodla se zvýšit výdaje na obranu v souladu s požadavky NATO. Nicméně je třeba usilovat o posílení NATO, a zejména zemí východního křídla Aliance, spíše než usilovat o tzv. strategickou autonomii EU v oblasti obrany. Bezpečnostní a obranná politika EU by měla být úzce synchronizována a skutečně podřízena cílům NATO. Neměla by však dublovat struktury a infrastrukturu NATO ani usilovat o jejich nahrazení.

Zdá se, že řešením politického napětí vyplývajícího z následných krizí a demokratického deficitu v EU by neměla být další centralizace pravomocí v evropských institucích. Spíše by se měla zvýšit decentralizace a flexibilita, aby se integrační proces a krizové řízení sladily s politickou vůlí národních voličů.

Příkladem je otázka zvládnutí migrační krize. Instituce EU by v této otázce neměly vnucovat řešení, která nejsou akceptována voliči v jednotlivých zemích. Krizi je třeba řešit odstraněním jejích příčin, a tím omezit příliv imigrantů do EU. Nucená relokační uprchlíků a migrantů by neměla být všem členským státům vnucována shora dolů. Rovněž není správné budovat v EU nadnárodní azylový režim. Polská vláda je toho názoru, že by měla být projevována solidarita zemím, které jsou krizí nejvíce ohroženy, i když forma této pomoci by měla záviset na vůli voličů v jednotlivých zemích a jejich finančních možnostech. Kromě toho by členské státy nejvíce postižené krizí měly – s podporou institucí EU – zablokovat příliv imigrantů do EU. Udržování otevřených či propustných hranic EU, například z humanitárních důvodů, vystavuje EU jako celek i ostatní členské státy problémům způsobeným nadměrným přílivem migrantů, jako je zhoršení veřejné bezpečnosti a hrozba terorismu. Postoj pohraničních států, které souhlasí s přílivem přistěhovalců, tak vystavuje ostatní státy problémům, a má tak jen málo společného se solidaritou se zbytkem Společenství.

Dalším příkladem je politika EU v oblasti klimatu. Ta ukládá všem členským státům velmi ambiciózní cíle, ale náklady na provádění této politiky nejsou pro všechny členy EU stejné. Politika EU by proto měla být pružnější a například přizpůsobovat tempo dosahování klimatických cílů možnostem dané země a společnosti. Měla by také poskytovat větší finanční podporu zemím, které se potýkají s nejobtížnějšími výchozími podmínkami pro klimatickou transformaci.

Jinými slovy, podle názoru polských orgánů by politiky EU měly být více decentralizované a flexibilně řízené. To je v souladu s myšlenkou Evropy založené na subsidiaritě, která podporuje své členy, ale nenutí je nést břemeno integrace proti vůli místních voličů. Rovněž uvalování přísných finančních sankcí na členské státy je v rozporu s myšlenkou Evropy založené na principu subsidiarity. Je projevem centralizační tendence, která nuceně vynucuje harmonizaci právních předpisů a přizpůsobení se slabších nebo menších členských států jednotné politice. Finanční sankce často namířené proti novým členským státům ze střední Evropy jsou navíc podle názoru představitelů polské vlády výrazem patrimonialního postoje západní Evropy. To vnáší zbytečné rozpory a politické napětí v době, kdy by se EU měla soustředit na řešení následných krizí.

Smlouva o Evropské unii v čl. 1 zmiňuje „vytváření stále užší Unie mezi národy Evropy“. V době krizí a rostoucí dezintegrace vyžaduje Evropská unie změnu paradigmatu integrace. Je třeba vytvořit pružnější a demokratičtější Unii, která by tak odpovídala vůli demokratických společenství v Evropě.

Závěr

V4 nadále podporuje všechny iniciativy, které usnadňují společné uvažování o budoucnosti Evropy. Postoj našich zemí k budoucnosti našeho společenství se již delší dobu nemění. V4 se hlásí ke konceptu Evropy, která je postavena na silných národech; máme zájem na budování Evropské unie, která respektuje národní postoje, rovnost členských států, podporuje úspěšné modely národních politik a je postavena na našich společných židovsko-křesťanských kulturních hodnotách.

Zajištění společného hospodářského úspěchu členských států musí být prioritou všech politických kroků EU. V4 věří, že EU je nejlepším rámcem pro řešení jak vnitřních, tak vnějších výzev, a snažíme se co nejvíce přispět k vytvoření silnější, bezpečnější a konkurenceschopnější EU. V4 rovněž zastává názor, že integrace je především prostředkem společného hospodářského úspěchu. Považovat „stále užší unii“ za cíl sám o sobě vede k pokusům o nadřazení národních zájmů a oslabení tradičních hodnot, které tvoří základy Evropy. Pandemie COVID-19 stejně jako předchozí krize vystavily nejdůležitější výdobytky EU vážnému tlaku. Musíme najít způsob, jak Evropskou unii přivést zpět na cestu hospodářského a politického úspěchu, kde občané mohou věřit v „evropský sen“. Pro střední Evropu představuje ochrana výdobytků integrace nejvyšší prioritu, pokud jde o naši společnou budoucnost. Je třeba co nejdříve obnovit integritu vnitřního trhu, čtyři základní svobody a řádné fungování schengenského prostoru. Musíme rovněž zachovat otevřenost Unie vůči dalšímu rozšiřování směrem k regionu západního Balkánu. V4 rovněž podporuje členství Ukrajiny v EU.

Je třeba posílit zásadu subsidiarity a úlohu vnitrostátních parlamentů v rozhodovacím procesu EU. V4 dlouhodobě požaduje zavedení „procedury červené karty“, která by národním parlamentům umožnila zastavit nežádoucí legislativní procesy. Národní parlamenty by také měly získat větší možnosti podílet se na rozhodovacím procesu v EU. EU by měla – na základě principu subsidiarity – podporovat členské státy, zejména v krizových situacích nebo v situaci, kdy na národní úrovni chybí odpovídající zdroje.

Evropská unie by měla zůstat demokratickou organizací. Mnozí odborníci poukazují na závažné demokratické nedostatky na úrovni EU. O to důležitější je, aby orgány EU neomezovaly smluvní pravomoci členských států, a tím i demokracii v členských státech. Zároveň by EU měla podle smluv respektovat národní identitu, která je vlastní základním strukturám (politickým a ústavním) členských států. Zastáváme ten názor, že je především na členských státech, aby prostřednictvím případné jednomyslné změny smluv přenesly na EU další kompetence.

Evropská unie by měla usilovat o pružnější formy řízení v reakci na krize, včetně širšího využívání mechanismů diferencované integrace a „koalic ochotných“ k přijetí určitých opatření. Příkladem je politika EU v oblasti klimatu, která ukládá příliš nákladné cíle a v příliš krátkém čase pro některé země střední Evropy. Bylo by proto vhodné, aby dosahování společných cílů mohlo probíhat pomalejším tempem pro země, které mají nejtěžší podmínky, a zároveň s mnohem vyšší podporou z evropských fondů než je v současnosti plánováno. Totéž platí o společných cílech v oblasti migrační politiky, která by v zásadě měla zůstat v kompetenci jednotlivých států, ale v krizové situaci může být konzultována a koordinována orgány EU. Realizace těchto společných cílů by měla být pružně diferencována v závislosti na možnostech jednotlivých členských států a preferencích voličů v těchto zemích. Trend harmonizace právních předpisů by se měl přednostně omezit na čtyři hospodářské svobody na vnitřním trhu. Zároveň by se měl rozšířit rozsah smluvních svobod na vnitřním trhu, zejména v oblasti služeb.

Evropské hodnoty jsou základem pro fungování Evropské unie. Politické diskuse v EU by však neměla dominovat pouze jedna politická varianta a politické hodnoty, které reprezentuje. Demokratické standardy svobodné diskuse by měly být respektovány u všech politických frakcí, které mají právo hájit své vlastní přesvědčení, a to i v rámci svých vlastních politických hodnot. Je to předpoklad vzájemné tolerance a respektu a také základní podmínka politického pluralismu.

Musíme obnovit kulturu konsensu. Členské státy se potýkají s různými výzvami, které vyplývají z jejich odlišné situace, a používají různé institucionální modely, které odrážejí jejich specifický sociální, ústavní a hospodářský status. V4 odmítá rozšíření rozhodování kvalifikovanou většinou v tak citlivých oblastech, jako je sociální politika, daně nebo společná zahraniční a bezpečnostní politika. Jak ukázala zkušenost s ukrajinskou krizí v roce 2022, rozdíly mezi členskými státy v jejich životně důležitých bezpečnostních zájmech jsou stále značné. Proto nelze připustit, aby na unijní úrovni měly větší státy možnost přehlasovat ty menší, zvláště v takto důležitých otázkách. Spíše je třeba hledat konsenzus, který by respektoval strategické zájmy všech členských států a zároveň umožnil NATO hrát klíčovou obrannou roli v Evropě. V otázkách strategického významu by mělo být respektováno vedení a pokyny Evropské rady – nejdůležitější rozhodnutí v EU musí být přijímána na nejvyšší úrovni demokraticky zvolenými vedoucími představiteli členských států.

III. Energie

Doporučení

Úvod

V posledních dvou letech pandemie COVID přiměla vlády a podniky přehodnotit některé dlouho uznávané zásady „podnikání“. Pod drobnohled se dostala zejména závislost našich vzájemně provázaných ekonomik na dodavatelských řetězcích typu just-in-time. Pandemie a následné výluky vynesly do popředí zranitelnost tohoto systému (nejvíce v případě zásobování zdravotnickými potřebami). Zlepšení odolnosti systému a zajištění mnohem většího nadbytku se stalo nejvyšší prioritou.

Na druhou stranu zkušenosti s pandemií COVID-19 významně posunuly ručičku ve prospěch „zelené transformace“ a Brusel a další západoevropské metropole jasně porovnaly zranitelnost našeho zdravotnictví s křehkostí našich ekosystémů v důsledku zrychlující se změny klimatu. Tento posun vyústil ve vyhlášení významných politických opatření EU, jako je „Evropská zelená dohoda“ a rámec „Fit for 55“. Urychlilo se také přijetí přísnějších pravidel v oblasti životního prostředí, sociálních věcí a správy (ESG) ze strany mnoha podniků. Zdálo se, že směr, kterým se bude ubírat, je dobře vytyčen – zdvojnásobit rozšíření obnovitelných zdrojů energie, postupně se zbavovat fosilních paliv a elektrifikovat mnoho dalších odvětví hospodářství.

Ruská invaze na Ukrajinu však představuje pro toto nové paradigma výzvu. Jasně ukázala význam diverzifikace zdrojů energie a upozornila na to, že evropský energetický systém je stále do značné míry založen na dovozu fosilních paliv. Jinými slovy, válka na Ukrajině odhalila naši závislost na dodávkách just-in-time.

Trh s energií v EU musí být odolnější vůči vnějším šokům a v případě výroby energie z obnovitelných zdrojů také vůči měnícím se povětrnostním podmínkám. Toho můžeme dosáhnout tím, že:

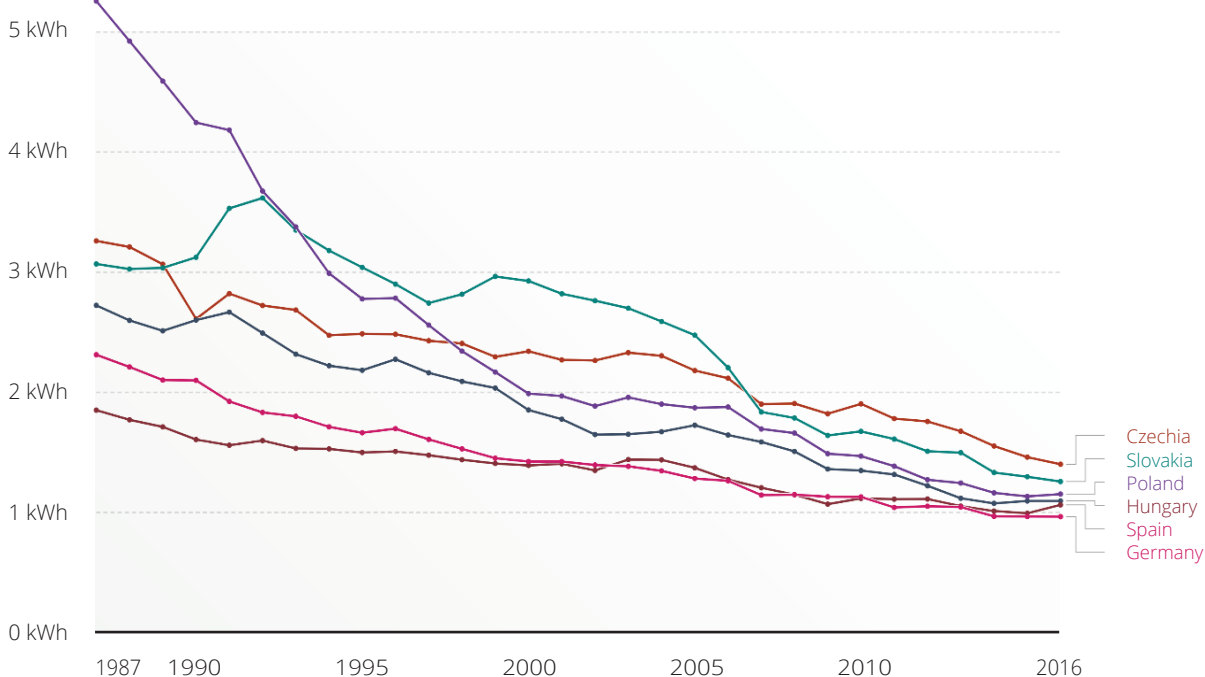
- (i) umožníme členům větší flexibilitu při modelování jejich energetické transformace způsobem, který odráží jejich výchozí pozici, dostupné zdroje a podmínky na domácím trhu;
- (ii) zmírníme bolestivý dopad přechodu tím, že zajistíme robustnější investice do nových projektů na zelené louce a do iniciativ zvyšujících energetickou účinnost (například prostřednictvím odezvy na straně poptávky); a
- (iii) poskytneme další zdroje flexibility podporou většího propojení sítí mezi členskými státy.

Spravedlivý přechod

Země střední a východní Evropy jsou vnímány jako nedostatečně rychlé a ambiciózní při „zelenání“ svých ekonomik. Abychom však učinili V4 zadost, je třeba vzít v úvahu, že tyto země již jednou radikální změnou energetického modelu prošly. Použijeme-li jako měřítko konec 80. let 20. století, pak (jak ukazuje následující graf) bude zřejmé, že pád komunismu a následná reorientace ekonomik s sebou přinesly rychlé a zásadní změny v oblasti energetické účinnosti v každé z těchto zemí. Spotřeba energie na jednotku HDP² ve státech V4 neustále klesala (v Polsku došlo k jejímu nejdramatičtějším propadu před rokem 1990), zatímco naše ekonomiky byly téměř nepřetržitě v režimu růstu. Podle tohoto měřítka dosáhly státy V4 mnohem většího pokroku než například Německo nebo Španělsko v oblasti zvyšování energetické účinnosti a snižování energetické náročnosti.

Graf 1. **Intenzita energie**

Energy intensity is measured as primary energy consumption per unit of gross domestic product. This is measured in kilowatt-hours per 2011\$ (PPP).

Source: Our World in Data based on BP; World Bank; and Maddison Project Database
OurWorldInData.org/co2-and-other-greenhouse-gas-emissions CC BY

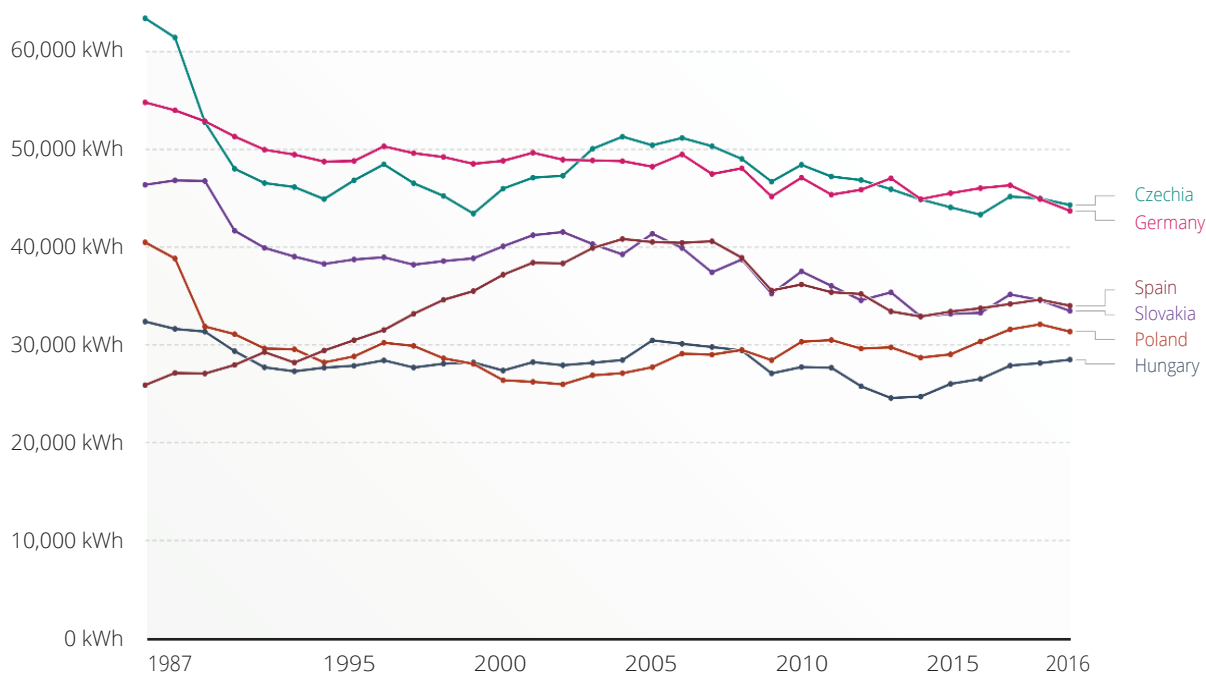

2 Intenzita energie měří množství energie spotřebované na jednotku hrubého domácího produktu. Efektivně měří, jaká je účinnost využití energie země k výrobě daného množství ekonomického produktu. Nižší energetická náročnost znamená, že země potřebuje méně energie na jednotku HDP.

Kromě toho je průměrná spotřeba energie na osobu ve V4 (s výjimkou Česka) mnohem nižší než v Německu. To dále ukazuje, že průměrný člověk v Polsku a Maďarsku má výrazně nižší „energetickou stopu“ než jeho protějšek například v Německu.

Graf 2. Využití energie na osobu

Energy use not only includes electricity, but also other areas of consumption including transport, heating and cooking.

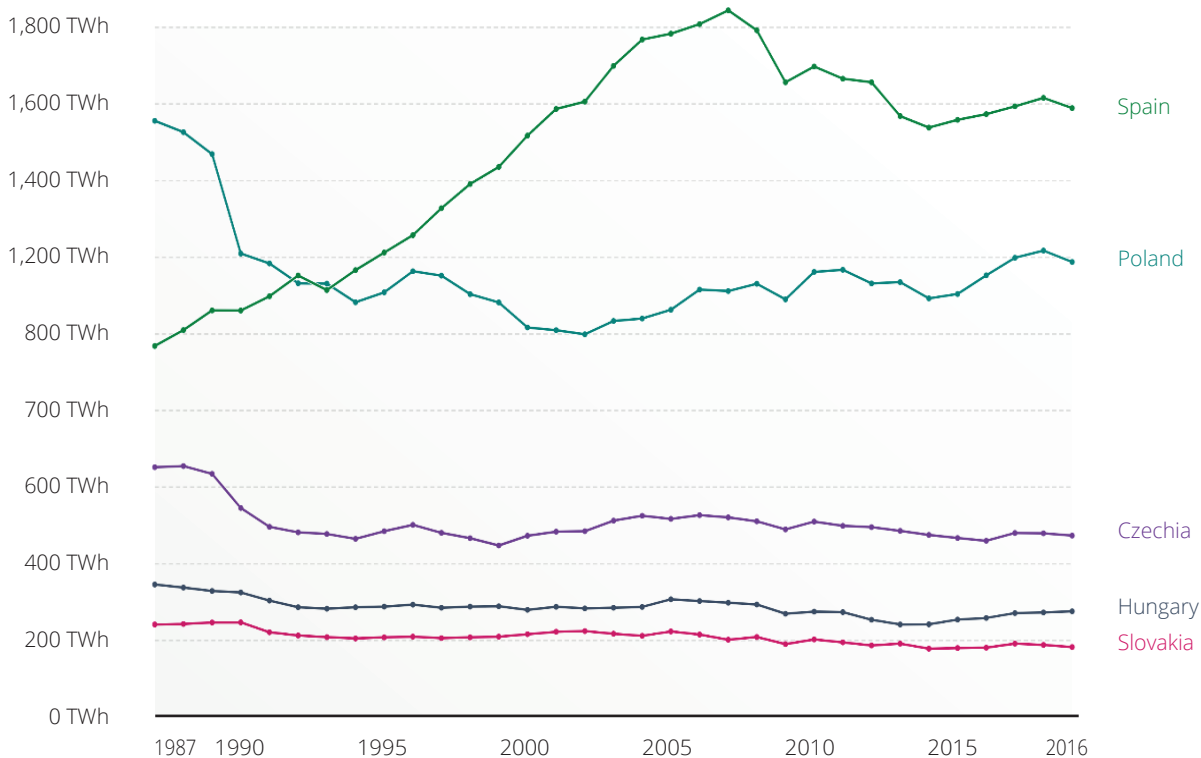

Source: Our World in Data based on BP & Shift Data Portal
OurWorldInData.org/energy CC BY

Tento rozdíl mezi Polskem a Maďarskem na jedné straně a západní Evropou na straně druhé lze do jisté míry vysvětlit nižší kupní silou spotřebitelů v těchto dvou zemích. Když se však podíváme na spotřebu primární energie v rámci V4 (tj. kolik celkové energie – kombinující elektřinu, dopravu a teplo – země ročně spotřebuje), je zřejmé, že výrazný růst HDP v posledních třech desetiletích s sebou nepřinesl výrazný skok ve spotřebě energie. Když se totiž podíváme například na Polsko, nelze si nevšimnout, že spotřeba energie v roce 2019 byla na velmi podobné úrovni (1 200 TWh) jako v roce 1990, přestože složení polské ekonomiky a ekonomický status průměrného Poláka se dramaticky liší. Mnohem odlišnější je situace v případě Španělska, které bylo na počátku 90. let na stejné úrovni jako Polsko, ale s rozvojem země (a nárůstem počtu obyvatel o šest milionů, tj. o 15 % od konce 90. let do nástupu velké recese v roce 2008) se spotřeba energie ve Španělsku zvýšila o neuvěřitelných 50 %. Jinými slovy, model rozvoje Španělska před rokem 2009 byl v mnohem větší míře než v zemích V4 poháněn expanzí spotřeby energie, a to jak v absolutních číslech (viz obrázek 3 níže), tak v přepočtu na obyvatele (obrázek 2 výše).

Graf 3. Základní spotřeba energie

Primary energy consumption is measured in terawatt-hours (TWh).

Source: BP Statistical Review of Global Energy
OurWorldInData.org/energy CC BY

Note: Data includes only commercially-traded fuels (coal, oil, gas), nuclear and modern renewables. It does not include traditional biomass.

Všechny tyto údaje ukazují, že dnešní diskuse o rozsahu a tempu energetické transformace v rámci V4 by měla zohlednit pokrok, kterého tyto země dosáhly od konce 80. let. Tyto země transformovaly a podstatně zvýšily své ekonomiky a přešly od centrálně plánovaného modelu k mnohem efektivnějšímu energetickému rozvoji.

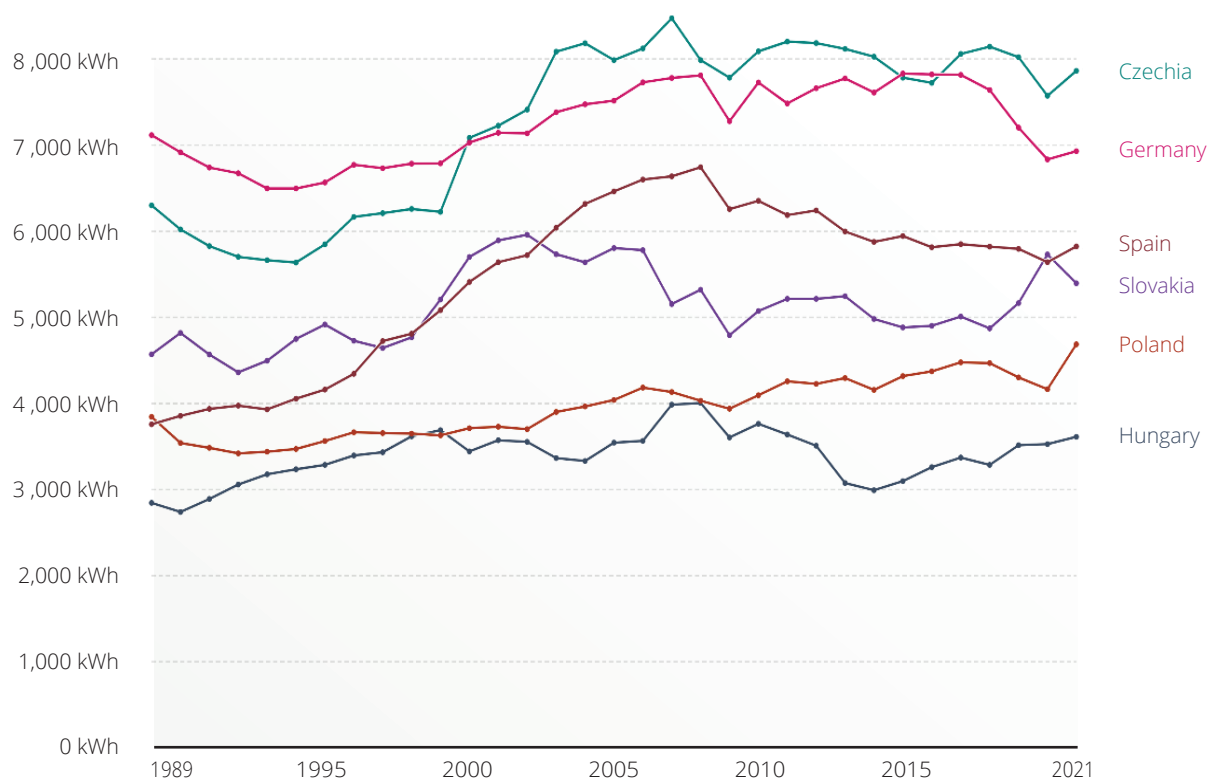
V první řadě je tedy třeba přiznat zásluhy tam, kde jim náleží. S ohledem na to, jak by měla budoucnost vypadat?

Elektrická třída

Při porovnání grafu „spotřeba energie na osobu“ a „spotřeba elektřiny na obyvatele“ je zřejmé, že Polsko a Maďarsko jsou sice energeticky účinnější, ale zároveň mnohem méně elektrifikované než Německo. Česko je zde opět světlou výjimkou. Tento rozdíl lze do značné míry vysvětlit složením systému vytápění v každé z těchto zemí (pozn. v Česku je větší podíl zařízení na kombinovanou výrobu tepla a elektřiny než v ostatních zemích V4).

Graf 4. **Spotřeba energie na osobu**

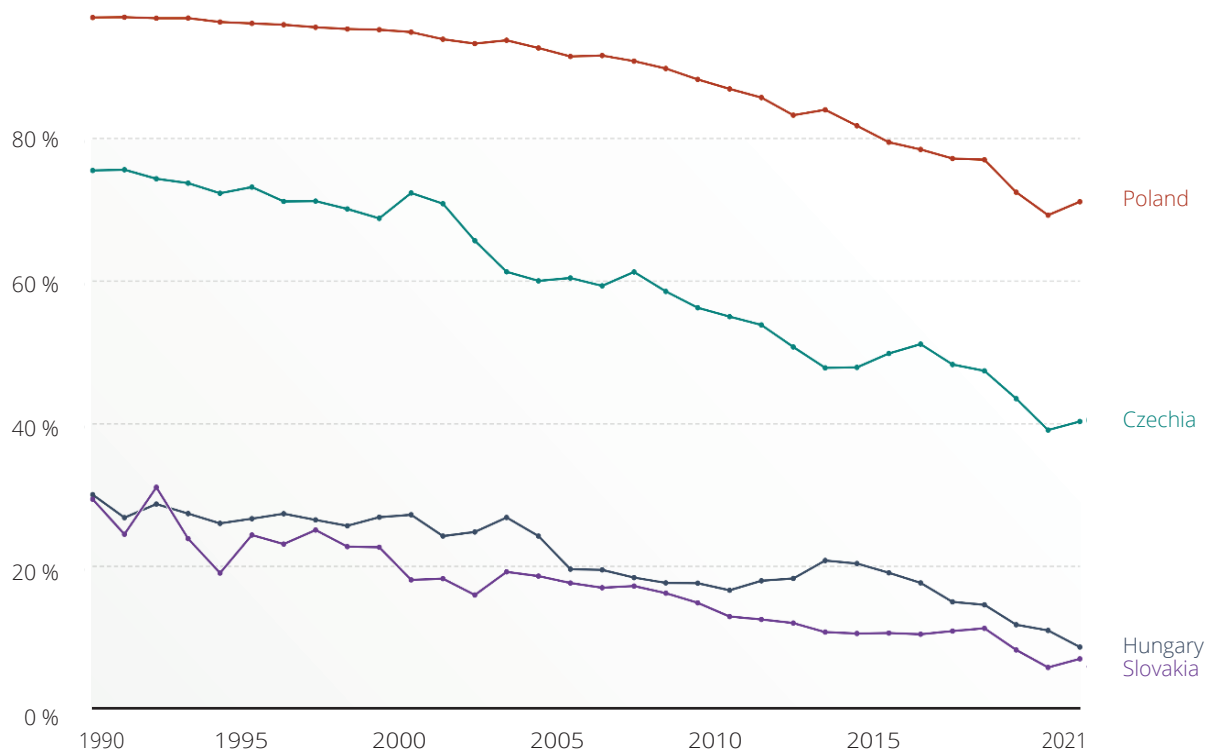
Average annual electricity consumption per capita, measured in kilowatt-hours (kWh) per year.

Source: Our World in Data based on BP Statistical review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

V Polsku se v domácnostech topí především uhlím. Zatímco podíl výroby elektřiny z uhlí se ve všech zemích V4 neustále snižuje (viz obrázek 5 níže), v Polsku je třeba zásadní rekonstrukce a investice právě do topných systémů.

Graf 5. Podíl výroby elektřiny z uhlí

Source: Our World in Data based on BP Statistical review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

I v Česku se téměř polovina tepla vyrábí z černého a hnědého uhlí (na plyn připadá 20 % výroby tepla v zemi). Maďarsko je naopak při vytápění domácností více závislé na plynu. Má také nejvyšší podíl výroby elektřiny z plynu (viz obrázek 6 níže).

Ve všech zemích V4 je plyn hlavní náhradou uhlí při výrobě elektřiny. S odstavováním uhelných elektráren se do provozu dostávají nové plynové bloky (viz obrázek 6 níže). Předpokládá se, že například v Polsku se do konce desetiletí zvýší spotřeba plynu o 50 %.

Role plynu v energetickém mixu všech zemí V4 roste. Zdrojem tohoto plynu je do značné míry Rusko. Například dvě třetiny plynu spotřebovávaného v Česku pocházejí právě odtud.

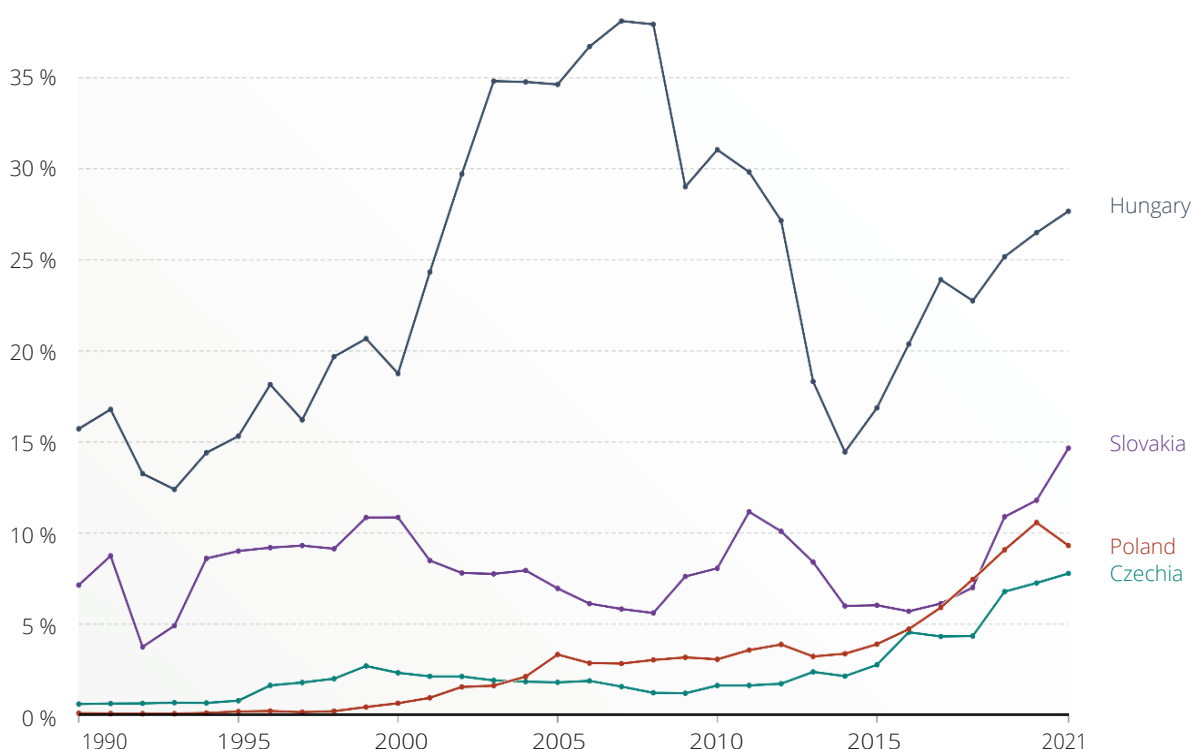
Válka Ruska proti Ukrajině však přiměla země EU přehodnotit rizika spojená se závislostí na dovozu ruského plynu. Proto je nezbytné, aby země V4 dále diverzifikovaly své dodávky plynu prostřednictvím dovozu zkapalněného zemního plynu a prostřednictvím plynovodů z Norska nebo Střední Asie.

Polsko je v tomto ohledu napřed, neboť investovalo velké prostředky do terminálu pro znovuzplyňování LNG a do projektu Baltic Pipe, který přivede norský plyn přes Dánsko do Polska. Tento plyn by se mohl vyvážet dále na jih do dalších zemí V4.

Jinými slovy, současná krize by se pro země V4 měla stát příležitostí k další integraci jejich plynových sítí. Například Česko je již nyní významnou tranzitní zemí v rámci evropské plynárenské sítě a jeho přepravní síť má značnou volnou kapacitu. V současné situaci je proto ekonomicky výhodné rozšířit kapacitu přeshraničních toků mezi Polskem a Českem.

Je zřejmé, že plyn bude hrát důležitou roli v energetickém přechodu V4. Politická rozhodnutí EU by měly tuto skutečnost reflektovat. Zároveň by Polsko, Česko a Maďarsko měly přehodnotit své plány týkající se modernizace topného systému a namísto upřednostňování plynu pro vytápění domácností se více zaměřit na lokální, decentralizovaná řešení (např. elektrická tepelná čerpadla).

Graf 6. Podíl výroby elektřiny z plynu

Source: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

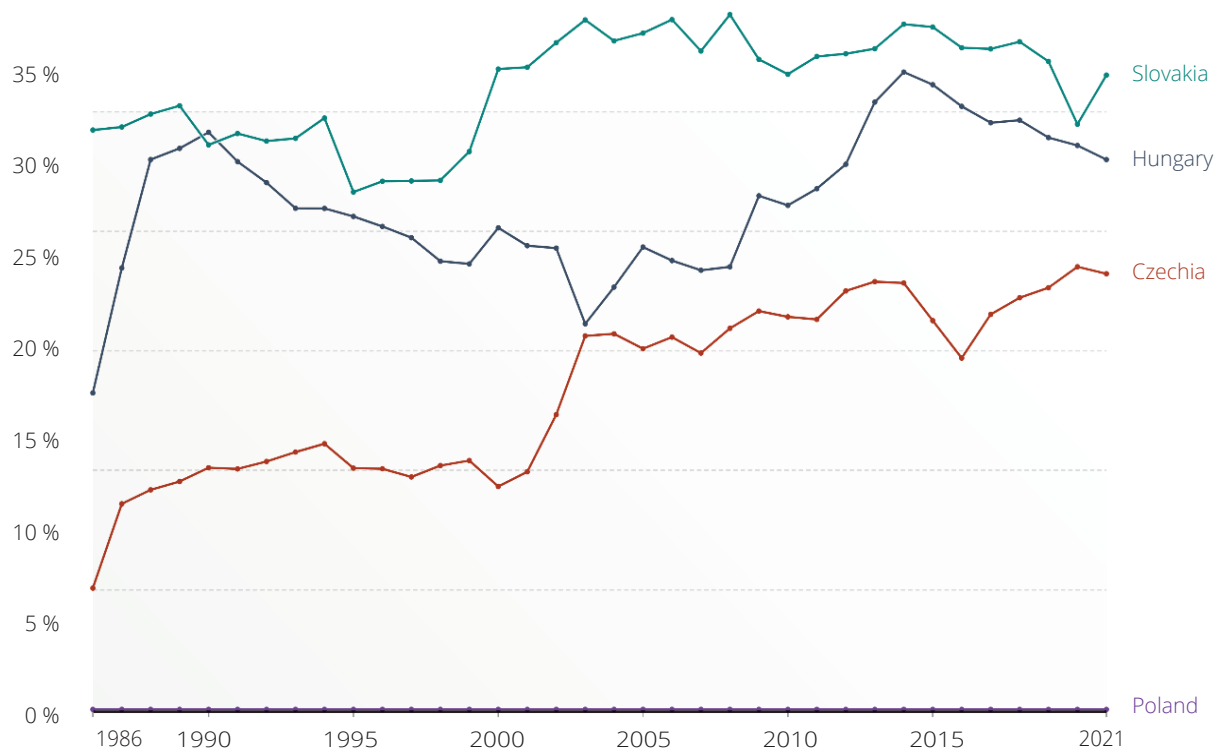

Jak uvádějí naši kolegové v kapitole o digitalizaci, členské státy EU nemají jinou možnost než významně investovat do své digitální infrastruktury a stát v čele zavádění digitálních technologií. V případě V4 nebude možné plně digitalizovat a učinit z technologických podniků základ ekonomiky každé země bez investic do dalších zdrojů energie, zejména nízkouhlíkových, které jsou v souladu s ESG.

Tento přechod k další elektrifikaci bude největší výzvou pro Polsko, které (na rozdíl od ostatních zemí V4) nemá žádnou výrobu z jaderné energie (viz obrázek 7 níže). Nedostatek tohoto nízkouhlíkového, stabilního a spolehlivého zdroje energie je pro Polsko velkou překážkou a měl by být řešen, zejména v současném geopolitickém klimatu.

Bohužel vzhledem k časovému rámci vývoje jaderných elektráren nemůžeme očekávat, že první blok bude uveden do provozu dříve než v roce 2035. Proto by Polsko, jak se uvádí ve zprávě Institutu Sobieski z roku 2019³, mělo investovat do malých modulárních reaktorů (SMR).

Graf 7. **Podíl výroby elektřiny z jádra**

Source: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

3 <https://sobieski.org/pl/wp-content/uploads/Raport-SMR-dla-Polski-Institut-Sobieskiego-12-2019.pdf>

Zejména kvůli tomu, že podíl obnovitelných zdrojů na výrobě elektřiny bude vzhledem ke klesajícím vyrovnaným nákladům na elektřinu (LCOE) a postupnému odstavování uhelných bloků růst ještě rychleji než dosud. Dokud není technologie bateriového skladování dostatečně vyspělá, vyžadují obnovitelné zdroje stabilní zálohu. SMR mají potenciál poskytnout optimální kapacitu základního zatížení. Aby však tyto iniciativy byly úspěšné, je zapotřebí významných investic do přenosové a distribuční soustavy (například polský provozovatel přenosové soustavy (PSE) ve své nedávno zveřejněné zprávě odhadl, že v příštím desetiletí bude Polsko potřebovat investice do přenosové soustavy ve výši 32 miliard PLN)⁴. EU by proto měla vyčlenit mnohem více prostředků na modernizaci infrastruktury rozvodné sítě a uznat (ve své taxonomii i jinde), že jaderná energie bude hrát klíčovou roli při dosahování cílů evropské Zelené dohody.

Propojená Evropa

V zájmu zajištění stabilních cen a dodávek elektřiny by EU měla také upřednostnit větší propojení mezi členskými státy a financovat přeshraniční propojení, která umožní obchodování s elektřinou mezi přenosovými sítěmi. To by pomohlo vyrovnat elektrickou soustavu, protože by se do ní dostalo více obnovitelných, přerušovaných kapacit a přebytečná nabídka v jedné části EU by přispěla k uspokojení poptávky (za nižší cenu) v jiné části bloku. Jinými slovy, propojovací vedení by poskytlo další, nákladově efektivní vrstvu flexibility a zlepšilo by tak bezpečnost dodávek energie.

Ve střední a východní Evropě k tomu již do jisté míry dochází (Maďarsko již má vysokou úroveň propojení se svými sousedy; příkladem je i nedávné propojení LitPol mezi Polskem a Litvou), ale je zapotřebí mnohem větších investic. To umožní zemím V4 přístup k různorodým zdrojům energie a trhu efektivně zvládat období napětí v soustavě.

Reakce na straně poptávky

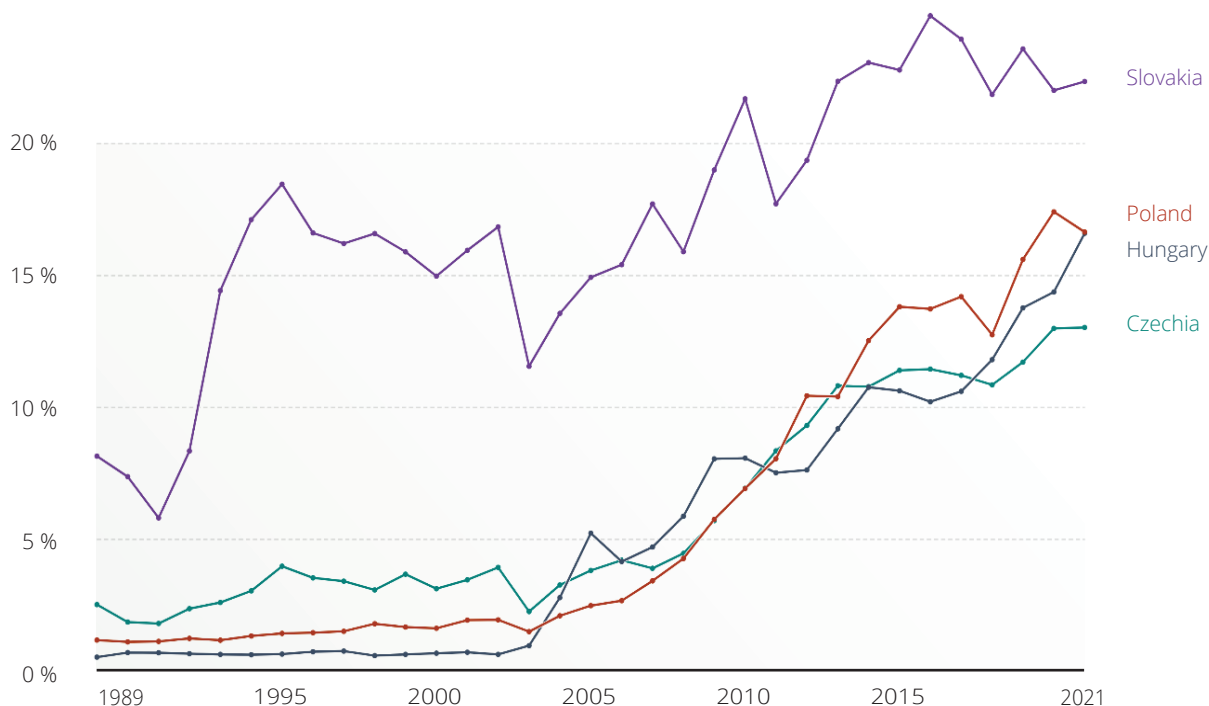
Na druhou stranu by se měl zvýšit tlak na další zdroj flexibility systému: distribuovanou výrobu prostřednictvím střešních solárních panelů a malých větrných farem na pevnině, aby bylo možné elektřinu spotřebovávat lokálně, v rámci jedné distribuční rozvodny. To bude vyžadovat značné investice například do zavádění inteligentních měřičů, ale uvolní to další kapacitu sítě a zabrání značným ztrátám při přenosu elektřiny na velké vzdálenosti pomocí zastaralých sítí. Tento model bude obzvláště vhodný pro Polsko – má mnoho středně velkých měst, která by se za předpokladu zavedení vhodných pobídek mohla stát energetickými klastry, v nichž je elektrifikováno vytápění a elektřina je zajištěna místními obnovitelnými zdroji a SMR.

To by byl nejjistější způsob, jak dále podpořit zavádění obnovitelných zdrojů energie v zemích V4 (které již v posledních patnácti letech zaznamenaly výrazné rozšíření – viz obrázek 8 níže).

⁴ Polskie Sieci Elektroenergetyczne (PSE), „Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2023-2032”, March 2022.

Graf 8. Podíl výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů

Renewables includes electricity production from hydropower, solar, wind, biomass and waste, geothermal, wave and tidal sources.

Source: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

Závěr

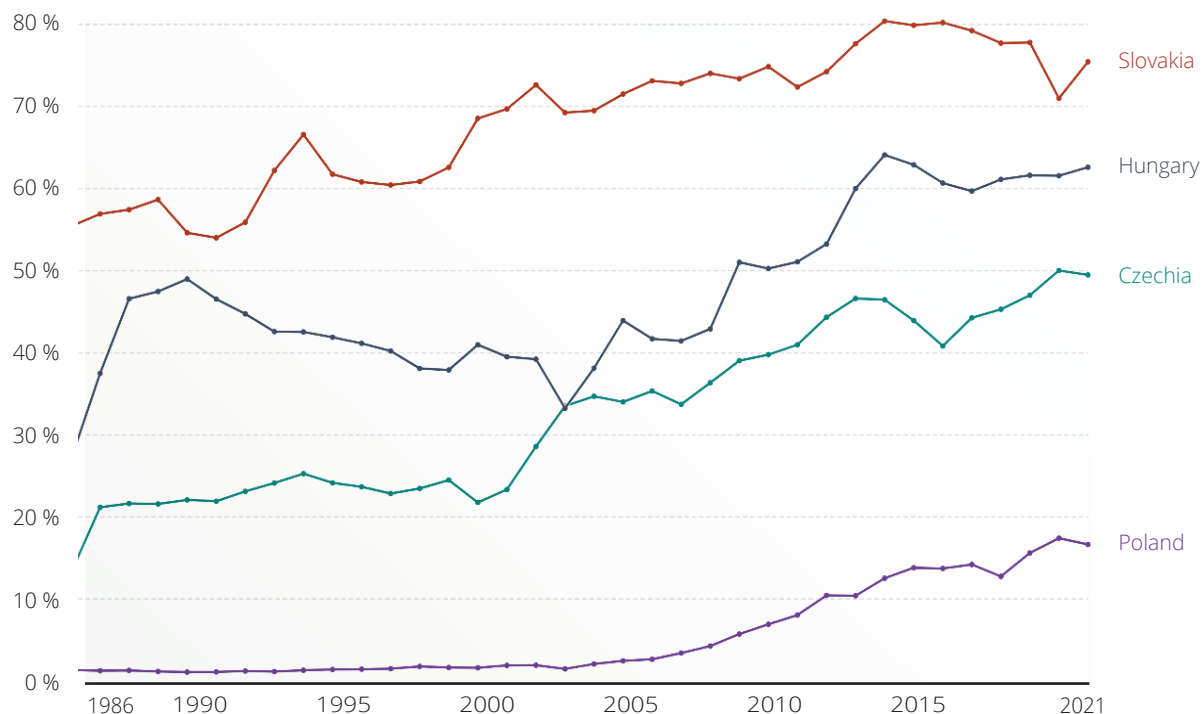
Nelze si nevšimnout, že všechny země V4 neustále zvyšují svou závislost na nízkouhlíkových zdrojích (viz obrázek 9 níže), a proto by neměly být EU a jejími rozhodnutími trestány za dosavadní úspěchy při přechodu k „zelené ekonomice“. Jejich výchozí situace v polovině 80. let 20. století byla mnohem více odlišná od západních zemí EU a při zachování všech podmínek již dosáhly významného pokroku.

Další fáze energetické transformace by proto měla odrážet výchozí pozici V4, dostupné zdroje a podmínky na domácím trhu, jakož i schopnost místních obyvatel odolávat očekávanému růstu cen energií (jejichž volatilitu v dohledné době ještě zvýší válka Ruska proti Ukrajině).

Jak ukazují výše uvedené grafy, země V4 jsou na dobré cestě. Stále však potřebují značné investice do nových projektů na zelené louce, síťové infrastruktury a řešení CleanTech. To je nezbytné pro vytvoření dostatečné redundance systému a snížení závislosti na dodávkách energie „just-in-time“.

Graf 9. Podíl elektřiny z nízkouhlíkových zdrojů

Low-carbon electricity is the sum of electricity from nuclear and renewable sources (including solar, wind, hydropower, biomass and waste, geothermal and wave and tidal).

Source: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
CC BY

Náklady na tyto investice nemohou nést především daňoví poplatníci zemí V4, zejména ti, kteří již trpí energetickou chudobou. Aby se předešlo případné zpětné reakci, měly by si orgány EU uvědomit, že disponují rozhodujícími regulačními nástroji a finančními prostředky, které jim umožní podpořit další fázi energetické transformace V4 tak, aby se naše ekonomiky staly globálně konkurenceschopnou digitální velmocí (další podrobnosti o tom, jak toho dosáhnout, naleznete v kapitole Digitalizace).

Národní perspektivy

Česko

Přehled

Česko je při výrobě elektřiny závislé především na neobnovitelných zdrojích energie.⁵ To se odráží v české energetické politice, která stanovuje preferenci jaderné energie a paroplynových elektráren s doplněním obnovitelných zdrojů (zejména malých solárních elektráren, které lze v porovnání s jinými technologiemi v Česku dostatečně rozvíjet).

Novou taxonomii Evropské komise (která uznává důležitou roli jaderné a plynové energetiky při transformaci energetiky) tak lze považovat za částečný úspěch. Mezi hlavní výzvy české přenosové soustavy patří přetoky ze zahraničí (zejména z Německa; viz níže), posilování národní distribuční sítě v důsledku elektromobility a vyšší poptávky po energetické spotřebě, jakož i decentralizace zdrojů a zapojení mikrozdvořů.

Ceny elektřiny pro koncové uživatele a podniky jsou velmi výbušnou politickou otázkou. Česko se v současnosti nachází ve fázi individuální finanční výpomoci (která je pomalá a velmi byrokratická). Brzy lze očekávat plošné zrušení DPH, jak tomu již bylo v Polsku. Nicméně pro současnou vládu, která vyhrála volby se sloganem o snižování výdajů, je to problematické. Až 3 000 000 lidí v Česku je ohroženo energetickou chudobou.

V rámci plynárenské distribuční sítě je největší výzvou slabé propojení s Polskem (které se navzdory dlouhodobým plánům zatím nepodařilo zrealizovat) a diverzifikace zdrojů zemního plynu (viz níže). Vzhledem k současné geopolitické situaci zemí V4 je nové přeshraniční propojení více než nutné. Kvůli konfliktu na Ukrajině několikanásobně vzroste význam terminálů LNG v Severním a Baltském moři. Distribuce zemního plynu musí být rozdělena ze zdrojů Norska, USA a Blízkého východu.

Výroba tepelné energie a tepelné zdroje jsou v Česku silně vychýleny ve prospěch neobnovitelných zdrojů. Nejdůležitějšími zdroji jsou hnědé a černé uhlí (skoro 49 %, viz níže) a zemní plyn (20 %). Vzhledem ke klimatickým cílům, k nimž se Česko zavázalo, dojde v tomto století k posunu energetického mixu při výrobě tepelné energie od uhlí k zemnímu plynu.

Problémy, výzvy a možná řešení

Kvůli své centrální poloze přepravují české přenosové soustavy elektřiny a plynu značné množství tranzitních toků.⁶ Výraznější je to u plynu, kde celkové množství tranzitů (464,284 GWh) několikanásobně převyšuje domácí spotřebu (92,894 GWh). Tranzity plynu podléhají poplatkům za přenos a přenosová síť má dostatečnou rezervu nevyužitých kapacit.

České plynárenské přenosové a distribuční sítě nevyžadují velké posílení, pokud nepočítáme nová připojení za účelem diverzifikace zdrojů. Projekty Stork II a BACI nabízejí českému trhu a zákazníkům jen malou přidanou hodnotu a jejich získání statutu Projektů společného zájmu (PCI) poukazuje na špatné posouzení projektů ze strany českých orgánů.

5 Viz níže kapitola Aktuální údaje o elektřině, plynu a teple v České republice.

6 Viz [ERÚ 2021a: 32].

Úsilí o diverzifikaci plynu: Podle údajů z roku 2020 bylo Česko závislé na ruském plynu ze 66 %, což představuje druhý nejvyšší podíl ze zemí V4 (po Slovensku se 70 %). Nová vláda Petra Fialy doplnila do své programové kapitoly související s energetikou, že chce získat podíl v LNG terminálu. Uvažuje se o Německu či Polsku. Česko ale nemá dostatečnou kapacitu propojení s Polskem, takže se nabízí s tímto druhem investice oslovit Berlín. Ideálním modelem pro vládu je projekt ropovodu IKL vedoucí z Ingolstadtu přes Bavorsko do Česka, který v 90. letech částečně snížil českou závislost na ruské ropě z ropovodu Družba. V Německu je ve výstavbě terminál Brunsbüttel, který lze považovat za neaktuálnější řešení. Druhým projektem, který přichází v úvahu, je terminál Stade LNG plánovaný v Hamburгу [Ehl 2022]. Projekt je avšak stále ve fázi příprav a závislost na ruském plynu přetrvává.

V rámci problematiky elektrických sítí je situace odlišná. Tranzitní toky, představující především smyčkové toky pocházející z obchodu v rámci Německa a mezi Německem a Rakouskem, vytvářejí problémy s provozní bezpečností, vedou k vyšším systémovým nákladům a snižují dostupné obchodní kapacity ve zbytku regionu. Tato situace následně tlačí českého provozovatele přenosové soustavy prioritizovat posilování vnitrostátních propojení, přičemž v rámci elektrického vedení neexistují žádné perspektivní přeshraniční projekty.

Mnohem větší výzva spočívá v úrovni distribuce, která bude vyžadovat značné množství nových investic, aby se vyrovnala s nárůstem distribuované výroby. Pro bezproblémové přizpůsobení se této nové realitě bude potřeba vedení ze strany Energetického regulačního úřadu. Zároveň bude nezbytné vyvinout nové regulační přístupy, zejména pokud jde o větší zaměření na ukazatele výstupů a nikoliv pouze na vstupní náklady, jak je tomu víceméně v současnosti.

Nelze popřít, že v otázce elektřiny potřebuje EU nové infrastruktury k pokrytí očekávaného nárůstu spotřeby a k umožnění vyšší flexibility v systému zítřka, který se bude vyznačovat větší přerušovaností a delšími vzdálenostmi mezi zatížením a výrobou. Výstavba elektrických vedení je však pravděpodobně ještě obtížnější než výstavba plynových infrastruktur (vzhledem k jejich nižší kapacitě přenosu energie a větší vizuální stopě). Z tohoto důvodu je zásadně důležité, aby byla stávající přenosová kapacita využita ideálně dříve, než budou prosazovány nové projekty. Evropské trhy s elektřinou proto budou vyžadovat větší geografické a časové rozlišení. Jelikož tato problematika úzce souvisí se zabezpečením dodávek elektřiny, je níže rozebrána pod totožným názvem.

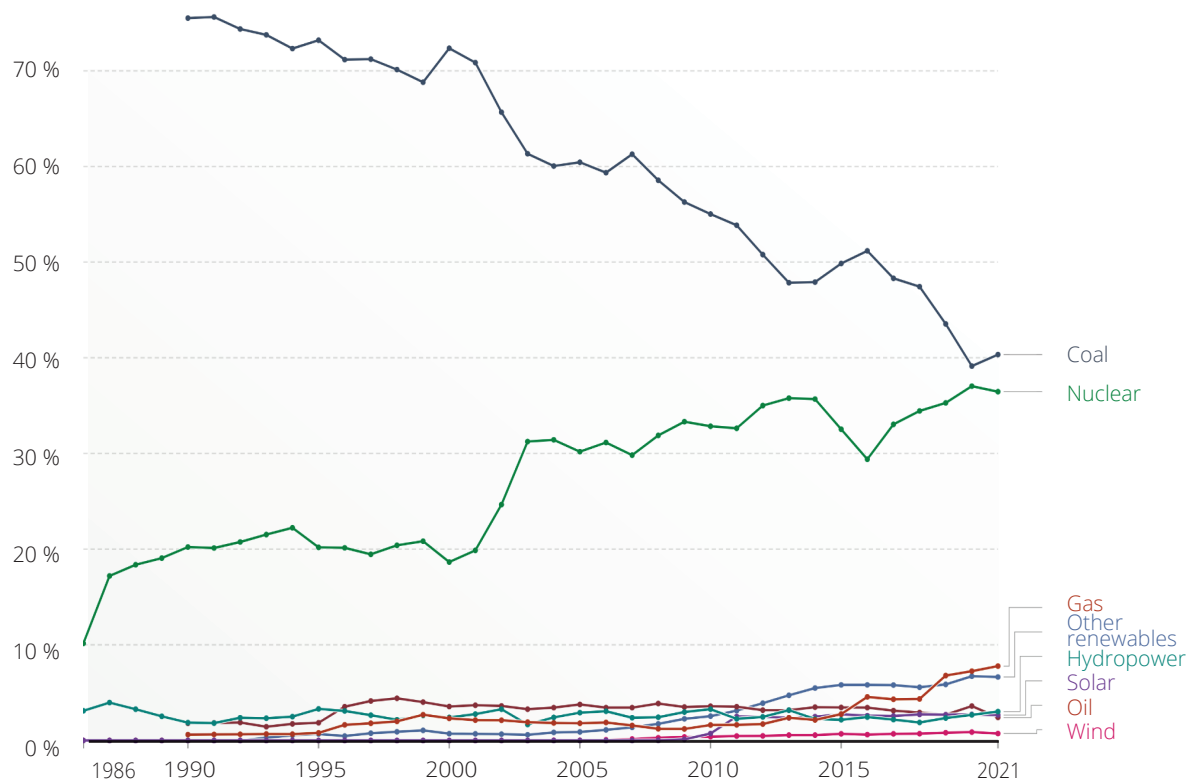
Jak elektřina, tak plyn doplácí na špatnou koordinaci při plánování přenosové infrastruktury. Desetileté plány rozvoje (TYNDPs) jsou ve skutečnosti spíše souborem národních projektů než výsledkem integrovaného celoevropského plánování. Velmi by jim přitom prospěla větší míra tzv. přístupu shora dolů, který musí být podložen spolehlivým posouzením nákladů a přínosů jednotlivých projektů. V současné době jsme svědky procesu, který je z velké části řízen národními zájmy a málo zohledňuje pozitivní i negativní přeshraniční externalitu.

Nové jaderné zdroje: Fialova vláda podporuje výstavbu nového bloku jaderné elektrárny Dukovany. V prosinci 2020 byl uveden možný harmonogram výstavby pátého bloku elektrárny, během roku 2022 nebo 2023 by měl být vybrán dodavatel, nejpozději v roce 2029 by měla být zahájena výstavba a v roce 2036 by měla být investice dokončena. Po dostavbě Dukovan se plánuje i rozšíření Temelína o nový reaktor o výkonu 1600 MW.

Aktuální údaje o elektřině, plynu a teple v Česku

Elektřina: Celková hrubá výroba elektřiny v roce 2020 dosáhla hodnoty 81,4 TWh, což představuje meziroční pokles o 5,5 TWh (-6,4 %) oproti roku 2019 a nejnižší hrubou výrobu elektřiny za posledních 18 let [ERÚ 2021a: 6]. Spotřeba elektřiny se za posledních deset let snížila téměř ve všech sektorech. Rostoucí spotřeba domácností je způsobena především změnou způsobu vytápění (tepelná čerpadla) a nabíjením elektromobilů v domácnostech.

Figure 10. **Share of electricity production by source, Czechia**

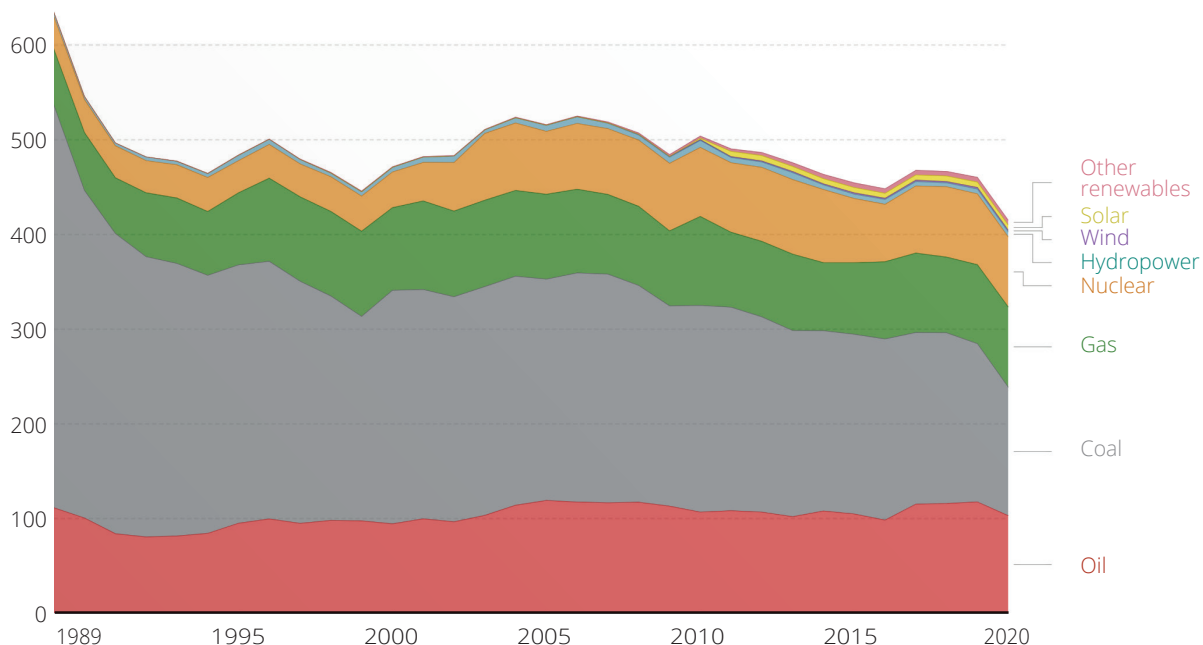
Source: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

Doprava: Podle odhadů spotřebuje elektrická doprava v Česku pouze 701,95 GWh ročně. Tento údaj se však týká především veřejné dopravy (vlaky, tramvaje, metro, trolejbusy, elektrobuses). Individuální elektromobilita je zde začleněna pouze v případě, že majitel elektromobilu nabíjí vozidlo ve veřejně dostupných a oficiálních dobíjecích stanicích. Domácí nabíjení elektromobilů je zčásti zahrnuto také do spotřeby domácností.

Zpracovatelský / těžký průmysl: Průmysl je největším spotřebitelem elektrické energie v Česku. Většina energie se vzhledem k využívaným palivům získává z neobnovitelných zdrojů.

Figure 11. **Energy consumption by source, Czechia**

Primary energy consumption is measured in terawatt-hours (TWh). Here an inefficiency factor (the 'substitution' method) has been applied for fossil fuels, meaning the shares by each energy source give a better approximation of final energy consumption.

Source: BP Statistical Review of World Energy

OurWorldInData.org/energy CC BY

Note: 'Other renewables' includes geothermal, biomass and waste energy.

Plyn: Tok zemního plynu ze zahraničí do české plynárenské soustavy (dovoz do Česka) dosáhl v roce 2020 hodnoty 43 482 mil. m³ (464 284 GWh), což představuje meziroční nárůst o 20,4 %. Téměř veškerý zemní plyn byl dovezen přes hraniční předávací stanice s Německem. Tok zemního plynu z české plynárenské soustavy (vývoz z Česka) do zahraničí představoval úhrnné množství 35 892 mil. m³ (383 388 GWh). Celková roční spotřeba zemního plynu v Česku se dostala na hodnotu 8 694 mil. m³, tj. 92 894 GWh.

Za posledních deset let spotřeba zemního plynu v Česku mírně vzrostla, přičemž rok 2020 v tomto období zaznamenal nejvyšší hodnotu. Vyšší nárůst spotřeby zemního plynu v posledních několika letech je způsoben zejména dodávkami plynu pro výrobu elektřiny a v malé míře také pro CNG stanice. Od roku 2007 se však spotřeba zemního plynu dlouhodobě pohybuje pod hranicí 9 mld. m³ (0,096 GWh), ačkoli v letech 1996-2006 byla tato hranice pokaždé výrazně překročena.

Spotřeba zemního plynu v Česku je silně ovlivněna atmosférickými teplotami, které se po celé desetileté období pohybují nad dlouhodobým teplotním normálem. Rozdíl mezi nejvyšší mírou spotřeby v roce 2020 a nejnižší mírou spotřeby v roce 2014 činil přibližně 1,4 mld. m³ (0,0155 GWh). Největší pokles spotřeby, konkrétně o 12 %, byl zaznamenán v roce 2014 s celkovou spotřebou 7,3 mld. m³ (0,0774 GWh), což byla nejnižší hodnota od roku 1995.

Od roku 2001, kdy bylo dosaženo historicky nejvyšší roční spotřeby zemního plynu (9,8 mld. m³, tj. 0,102 GWh), míra spotřeby postupně stagnovala a od roku 2007 byl zaznamenán ještě výraznější pokles. Stagnace a následný pokles spotřeby souvisel především se změnami cen energií, s ukončením státních dotací na plynofikaci, se snížením tempa postupné plynofikace regionů, se snižováním energetické náročnosti spotřeby (zateplování budov, modernizace spotřebičů), s tlakem na snižování podnikových nákladů, s úsporami nákladů na energie v přechodných obdobích, s absencí velkých projektů na připojení nových velkých odběratelů apod. [ERÚ 2021b: 6].

Teplo: V roce 2020 bylo vyrobeno celkem 156 917,7 TJ hrubého tepla a ve srovnání s rokem 2019 (161 904,8 TJ) došlo k poklesu o 3,1 %. Přibližně 31 % hrubé výroby bylo spotřebováno v rámci jednoho podniku nebo zařízení (zejména teplárny, které nejsou zahrnuty do klasifikace) a ekonomických činností (elektřina, plyn, pára a vzduch v klimatizačních zařízeních).

Dodávky tepla činily 85 928,5 TJ, což představuje oproti roku 2019 (87 759,4 TJ) pokles o 2,1 %. Na hrubé výrobě tepla se dodávky tepla podílely přibližně z 55 %, technologická vlastní spotřeba ze 6 % a ztráty z 8 %.

Nejvíce tepla bylo vyrobeno z hnědého uhlí (40 %), dále ze zemního plynu (20 %) a z biomasy (14 %). Struktura výroby tepla z dílčích paliv se v jednotlivých regionech liší podle dostupnosti paliv. Pokles hrubé výroby tepla z hnědého a černého uhlí pokračuje, přičemž ve srovnání s rokem 2017 došlo k poklesu u hnědého uhlí o 11 %, u černého uhlí o 29 % a naopak u biomasy došlo k nárůstu o 24 %. [ERÚ 2021c: 5]. Většinu tepla vyrobeného v Česku spotřebují domácnosti, služby a průmysl spotřebují polovinu.

Zdroje

Ehl, M. (2022): „Česká vláda chce získat podíl v terminálu na LNG. Aby snížila závislost na ruském plynu.“ In: *Hospodářské noviny*. Published: January 23rd, 2022; 9:15. [online]

Energetický regulační úřad (Czech Energy Regulatory Office) (2010): *Roční zpráva o provozu ES ČR 2010*. [online]

Energetický regulační úřad (Czech Energy Regulatory Office) (2021a): *Roční zpráva o provozu elektrizační soustavy České republiky za rok 2020*. [online]

Energetický regulační úřad (Czech Energy Regulatory Office) (2021b): *Roční zpráva o provozu plynárenské soustavy České republiky za rok 2020*. [online]

Energetický regulační úřad (Czech Energy Regulatory Office) (2021c): *Roční zpráva o provozu teplárenských soustav České republiky za rok 2020*. [online]

Maďarsko

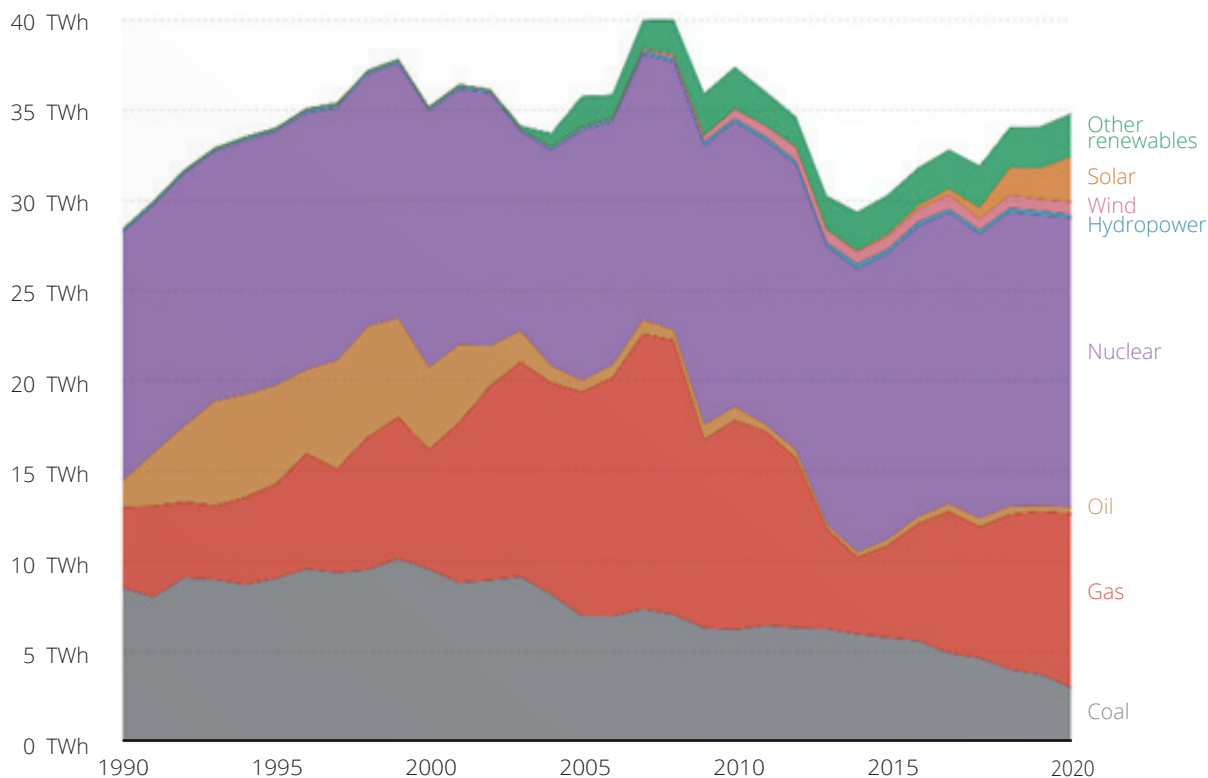
Přehled

V maďarském energetickém mixu hrají dominantní roli neobnovitelné zdroje. Zemní plyn, ropa a jádro představují největší zdroje energie.

“V Maďarsku se elektřina vyrábí převážně z jaderné energie (49,3 %) a uhlí (8,5 %), přičemž zemní plyn se v roce 2018 podílel na celkové výrobě elektřiny téměř čtvrtinou. Ve stejném roce země také dovážela přibližně třetinu svých dodávek elektřiny a mezi největší dodavatele patřila Slovenská republika, Ukrajina a Rakousko.” (OECD, 2020) Rozhodnutí Evropské unie týkající se zařazení plynu a jaderné energie do její taxonomie je z tohoto důvodu v maďarském zájmu.

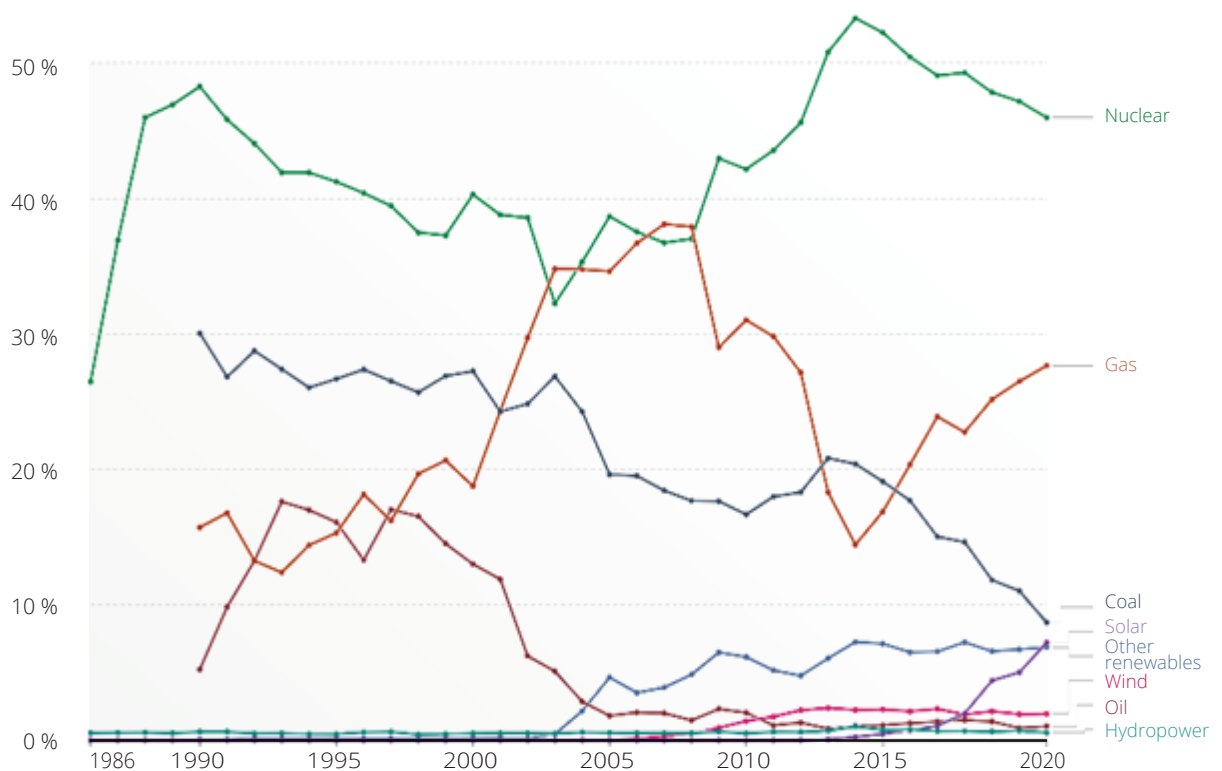
Zároveň neustále roste role obnovitelných zdrojů energie. „Podíl obnovitelných zdrojů energie v maďarské energetice se již několik let mírně zvyšuje. Nejdůležitějším zdrojem růstu OZE je biomasa. Dalším zdrojem s významným potenciálem je geotermální energie, neboť má Maďarsko jedny z nejlepších geotermálních zdrojů v EU. Nejrychleji rostoucím zdrojem energie je v posledních letech díky vysokému slunečnímu svitu solární energie, ačkoli je výroba energie z tohoto zdroje stále nízká.“ (Kochanek, 2021)

Figure 12. **Electricity production by source, Hungary**

Source: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
[OurWorldInData.org/energy](https://ourworldindata.org/energy) CC BY
 Note: ‘Other renewables’ includes biomass and waste, geothermal, wave & tidal.

Figure 13. **Share of electricity production by source, Hungary**

Source: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldInData.org/energy CC BY

Maďarská energetická politika je výrazně determinována otázkou cenově dostupné/levné energie. To platí jak pro průmysl, tak pro domácnosti. V posledních letech je v Maďarsku výrazně prosazována politika dostupných cen energie pro konečné zákazníky, která má značnou společenskou podporu.

Na zasedání Evropské rady dne 13. prosince 2019 Maďarsko hlasovalo pro evropský cíl klimatické neutrality. Individuálně Maďarsko rovněž usiluje o dosažení klimatické neutrality do roku 2050.

Předpoklady stanovené vládou:

- Náklady na přechod by měli nést především největší znečišťovatelé
- Cena potravin a energie by měla zůstat dostupná pro konečné zákazníky
- Fond pro spravedlivou transformaci by neměl trestat časná opatření a neměl by přerozdělovat prostředky z Fondu soudržnosti
- Jaderná energie bude mít zásadní význam pro integraci sektorů a pro dosažení klimaticky neutrální ekonomiky.

Problémy, výzvy a možná řešení

Zranitelnost maďarského energetického systému vychází ze skutečnosti, že je vysoce závislý na dovozu energie. "Maďarsko je schopno samostatně uspokojit pouze 40 % své poptávky po energii (37 % v roce 2017), a z tohoto důvodu dovoz nadále představuje velký podíl maďarských dodávek energie. Skladba maďarské spotřeby primární energie výrazně zvyšuje rizika spojená s energetickou bezpečností země. Závislost na zahraničních trzích je nejvyšší v souvislosti s nákupem uhlovodíků, kde podíl na dovozu přesahuje 80 %. [...] Také trh s elektřinou se vyznačuje rostoucí závislostí na dovozu (~30 %), přičemž podíl čistého dovozu v rámci konečné spotřeby energie od roku 1998 s výkyvy ročně roste o 32-33 %. Vysoká dovozní náročnost ale nezpůsobuje krátkodobá rizika v otázce bezpečnosti dodávek, neboť vysoká míra čistého dovozu je doprovázena silným síťovým propojením; úroveň dostupných dovozních kapacit ze 6 sousedních zemí se rovná přibližně 50 % celkového instalovaného výkonu maďarských elektráren, což je výrazně více než cílová hodnota 15 % stanovená EU." (NES NECP2030)

Maďarský energetický systém je tedy v současné situaci založen na plynové a jaderné dimenzi (oběma oblastem prozatím dominují ruští energetičtí hráči). Veškeré dosavadní energetické plánování a rozvoj byly zaměřeny na zmírnění závislosti na dovozu energie. Řešení by však nemělo být příliš ukvapené, protože by mohlo ohrozit fungování ekonomiky jako celku. Na základě změněné geopolitické situace bude nutná urychlená transformace a urychlené snížení a odstranění závislosti na vývozu. Tento proces navíc nebude jednoduchý: vzhledem k faktickým omezením maďarského a mezinárodního energetického systému a k nutnosti zachovat ekonomické fungování země.

Maďarský vzorec pro transformaci energetického systému je tedy následující: "jaderná energie, OZE, energetická účinnost a inovace = zvýšení energetické nezávislosti, přijatelné ceny a hospodářský rozvoj".

Na základě toho jsou stanoveny 4 hlavní priority:

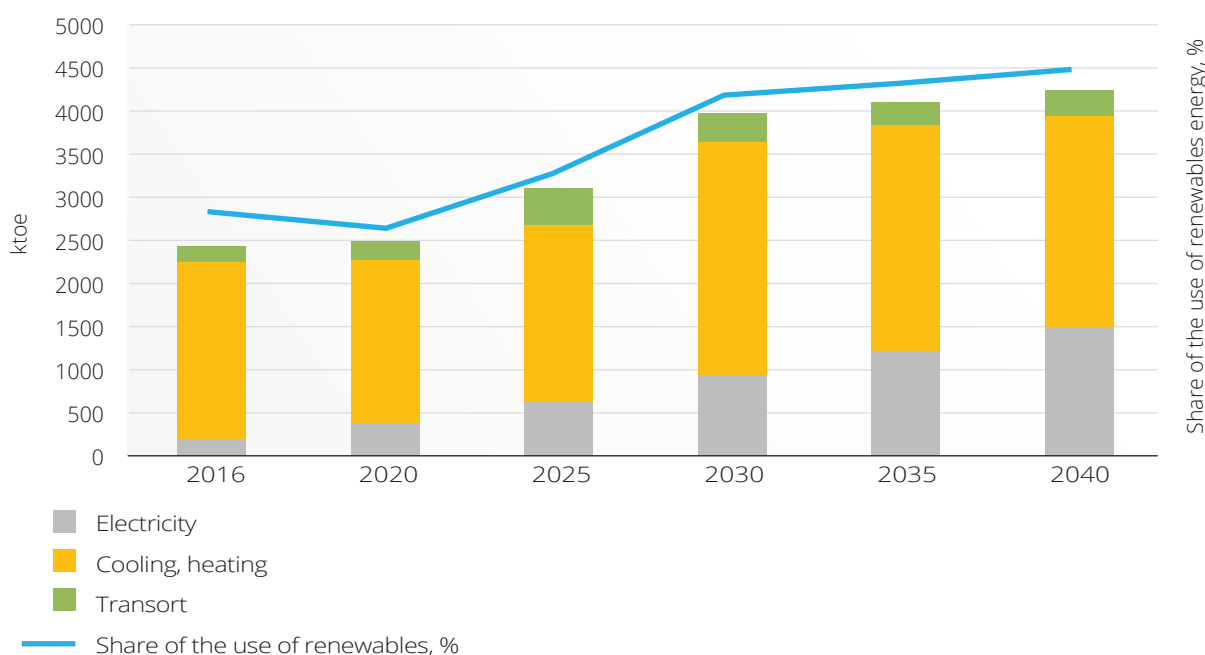
1. Hlavním cílem maďarské energetické a klimatické strategie je posílení energetické nezávislosti, neboť vysoká míra závislosti na dovozu uhlovodíků a elektřiny představuje významnou bezpečnostní hrozbu. Diverzifikace a inovace (zásadní je spolupráce v rámci V4):
 - a. diverzifikace (například Iniciativa Trojmoří atd.);
 - b. inovace a transformace (všechny naše příslušné strategie a akční plány by měly sloužit hospodářskému rozvoji).
2. Energetická politika, klimatická politika a energetická transformace je vždy formována mnoha ekonomickými a sociálními otázkami. Ochrana spotřebitelů a pracovníků:
 - a. v centru pozornosti jsou spotřebitelé: cena potravin a energie by měla zůstat dostupná pro konečné spotřebitele;
 - b. transformace v zemi by měla probíhat mírným tempem a nesmí vytvářet velký počet nezaměstnaných v souvisejících odvětvích.
3. Jaderná energie (a zemní plyn v přechodném období) bude mít zásadní význam pro integraci sektoru a dosažení klimaticky neutrálního hospodářství.
4. Prioritou by mělo být také zlepšení energetické účinnosti.

Příkladem jsou plány diverzifikace trhu s plynem, které se dříve zaměřovaly na přístup ke čtyřem zdrojům (Rusko, Chorvatsko, Rakousko, Rumunsko) a LNG. Do budoucna se ovšem tento přístup může změnit s ohledem na společná evropská řešení.

Podle maďarské Národní energetické strategie by měl dovoz plynu klesnout téměř na 70 % a do roku 2040 pod 70 %, neboť dojde ke snížení spotřeby plynu v domácnostech v důsledku rozvoje energetické účinnosti. Využití plynu v dálkovém vytápění klesne na 50 % a využití plynu při výrobě elektřiny, ačkoli se očekává dočasný nárůst na 2,4 miliardy metrů krychlových, má po dokončení modernizace jaderné elektrárny Paks do roku 2040 klesnout pod 1 miliardu metrů krychlových.

Nezávislosti energetického systému napomůže také zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie. "Podle scénáře WAM dosáhne podíl spotřeby energie z obnovitelných zdrojů 21 % do roku 2030 a do roku 2040 se zvýší na 22,4 %." (NES NECP2030)

Figure 14. **Consumption of renewable sources of energy in individual sectors (ktoe) and the rate of total renewable energy consumption (%) under the WAM scenario**

Zdroj: National Energy Strategy and National Energy and Climate Plan (2030, with an outlook up to 2040) https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/hu_final_necp_main_en.pdf
Source of actual data: Eurostat

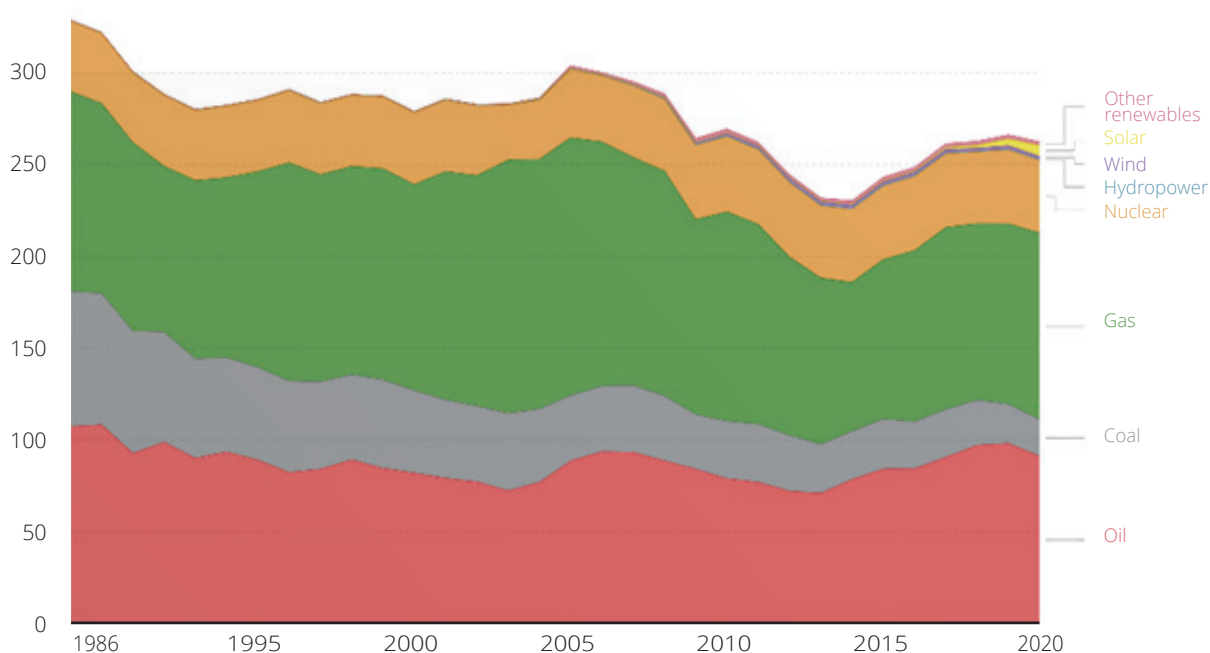
“Maďarsko považuje kromě bioplynu/biometanu za alternativu také vodík vyrobený z “čisté” energie; smísení vodíku vyrobeného za využití elektřiny z bezuhlíkových zdrojů se zemním plynem nabízí inovativní možnost v experimentální fázi, která má velký potenciál, ale vysoké finanční nároky, což je rovněž důležité pro splnění cílů v oblasti obnovitelných zdrojů energie a dekarbonizace. Plánujeme zahájit pilotní projekt, který tuto možnost otestuje na úrovni přepravy, skladování a distribuce zemního plynu.” (NES&NECP2030)

Aktuální údaje o elektřině, plynu a teple v Maďarsku

Spotřeba energie v Maďarsku v posledních letech vzrostla. “Na základě aktuální metodiky Eurostatu se konečná spotřeba energie pro energetické účely v Maďarsku mezi lety 1990 a 2017 snížila – s výkyvy – ze 793,9 PJ na 752,5 PJ (67 % tuzemské spotřeby primární energie). [...] Poslední roky však opět vykazují rostoucí trend: mezi lety 2014 a 2017 se konečná spotřeba energie každoročně zvyšovala z 662,7 PJ na 752,5 PJ. Úroveň spotřeby v roce 2017 zaostává za úrovní z roku 2005 jen o malý kousek (760,5 PJ). Největší nárůst byl mezi lety 2014 a 2017 zaznamenán v souvislosti s ropou (33,3 PJ / 0,8 Mtoe) a zemním plynem (30,7 PJ / 0,87 mld. m3), ale také spotřeba elektřiny vzrostla o 13,5 PJ (3,75 TWh). Od roku 2014 se v Maďarsku zvýšila také spotřeba tepelné energie, a to z 38 PJ na 45,5 PJ.” (NES&NECP2030)

Figure 15. **Energy consumption by source, Hungary**

Primary energy consumption is measured in terawatt-hours (TWh). Here an inefficiency factor (the ‘substitution’ method) has been applied for fossil fuels meaning the shares by each energy source give a better approximation of final energy consumption.

Source: BP Statistical Review of World Energy
[OurWorldInData.org/energy](https://www.ourworldindata.org/energy) CC BY

Note: ‘Other renewables’ includes geothermal, biomass and waste energy.

Podle prognóz se v dalším období spotřeba energie pravděpodobně zvýší. "Očekává se, že spotřeba primární energie v domácnostech v roce 2030 překročí 30 Mtoe (1 284 PJ). To představuje 15 % nárůst oproti roku 2017. Velkou část tohoto nárůstu lze přičíst výrobě nových bloků jaderných elektráren, které v roce 2017 nahradí značný podíl dovozu elektřiny; v důsledku toho je třeba v Maďarsku vyřešit transformační ztráty (repowering). V letech 2030 až 2040 však Maďarsko očekává klesající trend. V roce 2040 se předpokládá spotřeba primární energie na úrovni přibližně 23,4 Mtoe (1 189 PJ). [...] Konečná spotřeba energie – na základě nové evropské metodiky – nepřekročí v roce 2030 785 PJ." (NES&NECP2030)

Ve struktuře spotřeby energie tvoří největší podíl sektor domácností (maloobchod), dopravy a průmyslu.

Domácnosti/teplo: Spotřeba energie v sektoru domácností má největší podíl na konečné spotřebě energie. V roce 2017 tento podíl činil 35 % v rámci celkové konečné spotřeby energie pro energetické účely (263,7 PJ), což je o 3,3 procentního bodu méně než v roce 2005 (38,4 %, 291,8 PJ).

Nejvíce se na spotřebě energie v domácnostech v roce 2017 podílel zemní plyn (47,3 %), následovaný obnovitelnými zdroji energie (26 %) – především pevnou biomasou – a elektřinou (15,4 %). Toto pořadí pokračuje dálkovým teplem (7,9 %), uhlím (2,3 %) a ropnými produkty (v podstatě propan-butanem – 1,2 %). Na základě údajů HEA tvoří vytápění (74 % v roce 2017) tři čtvrtiny spotřeby energie maďarských domácností.

Doprava: Na druhé místo se z hlediska konečné spotřeby energie řadí sektor dopravy (podíl 25,2 % v roce 2017), těsně následovaný průmyslovým sektorem (24,2 % v roce 2017).

Podle údajů Eurostatu zůstává podíl ropy v dopravním sektoru vysoký; podíl ropy a ropných produktů v rámci konečné spotřeby energie v dopravě se v roce 2017 blížil 93 %. V tomto pořadí následují obnovitelné zdroje energie (3 %), elektřina (2,3 %) a zemní plyn (1,5 %).

Zpracovatelský průmysl / těžký průmysl: V rámci průmyslové spotřeby energie dominuje plyn (34,3 %, přičemž 31,3 % připadá na zemní plyn) a elektřina (33,1 %).

Skladba konečné spotřeby energie v roce 2017: ropa (15,3 %), dálkové teplo (8,3 %), obnovitelné zdroje energie (4,1 %), uhlí (3,2 %) a neobnovitelné odpady (1,7 %).

Sektor služeb (včetně obchodních činností) spotřebovává desetinu energie, zatímco společný podíl ostatních sektorů nedosáhl v roce 2017 ani 4 % (3,6 %). V sektoru služeb dominuje zemní plyn (54,3 %), ale významný je i podíl elektřiny (33,2 %) a dálkového tepla (8,3 %).

Zdroje

Národní energetická strategie a Národní energetický a klimatický plán (2030, s náhledem do roku 2040) https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/hu_final_necp_main_en.pdf

Maďarská energetická a klimatická strategie

https://rekku.hu/downloads/events/Energy__Climate_Strategy_Summary_EN.pdf

Kochanek E. The Energy Transition in the Visegrad Group Countries. Energies. 2021; 14(8):2212. <https://doi.org/10.3390/en14082212>

<https://www.mdpi.com/1996-1073/14/8/2212>

Ministerstvo zveřejnilo novou Národní energetickou strategii

<https://bbj.hu/economy/energy/energy-trade/ministry-publishes-new-national-energy-strategy>

OECD, Fossil Fuel Support Country Note: Hungary

<https://stats.oecd.org/fileview2.aspx?IDFile=37348365-0442-4dd3-8d38-706eb3ad2dfa>

Polsko

Přehled

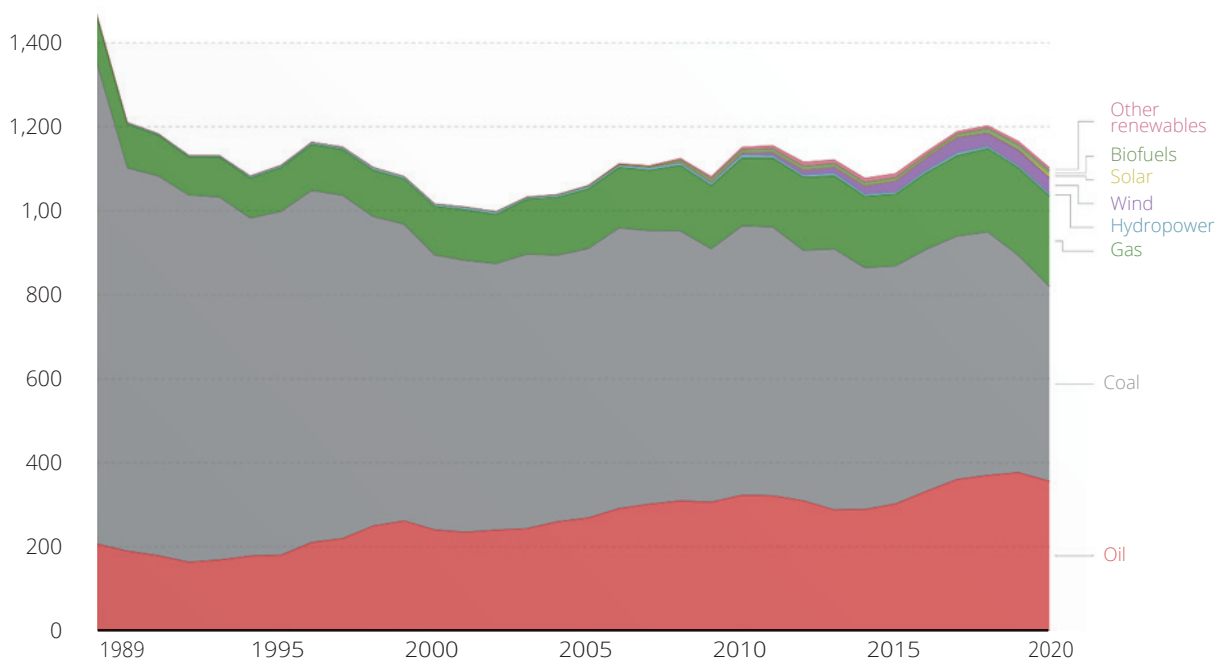
Polsko dosáhlo od 80. let 20. století značného pokroku v otázce energetické náročnosti jeho hospodářství. Polské hospodářství je v současnosti mnohem efektivnější a také rozmanitější, pokud jde o zdroje energie. Přesto je země stále velmi závislá na uhlí pro výrobu elektřiny a k vytápění. Uhlí vytěžené v Polsku hrálo v minulosti dominantní roli, což poskytovalo relativní energetickou bezpečnost a také zajišťovalo cenovou dostupnost. Tato skutečnost umožnila polské ekonomice po roce 1989 prosperovat.

V současnosti, kdy se do popředí dostává třetí pilíř energetického trilematu (udržitelnost), přestává být závislost Polska na jeho "černém zlatě" výhodou a stává se spíše znevýhodněním. Za prvé, polské zásoby vysoce kvalitního uhlí se zmenšují, což má za následek rostoucí potřebu dovozu. Za druhé, znečištění způsobené spalováním uhlí již není pouze zdravotním rizikem, ale stalo se také významným ekonomickým faktorem. Participace v systému EU pro obchodování s emisemi (ETS) je pro polské energetické společnosti stále dražší, zatímco hodnocení ESG představuje hrozbu (kvůli vysoké uhlíkové stopě) pro takové postavení polských strojírenských a průmyslových společností, jakému se dosud těšily v evropském dodavatelském řetězci.

Energetické trilema bezpečnosti, cenové dostupnosti a udržitelnosti prochází restrukturalizací, a to jak v důsledku domácích tlaků, tak i změn ve vnějším prostředí. Polsko se v současné době nachází na křižovatce a musí si zvolit cestu, která zajistí jeho budoucí hospodářský rozvoj a zároveň bude reagovat na výzvy nadcházejících desetiletí.

Figure 16. **Energy consumption by source, Poland**

Primary energy consumption is measured in terawatt-hours (TWh). Here an inefficiency factor (the 'substitution' method) has been applied for fossil fuels meaning the shares by each energy source give a better approximation of final energy consumption.

Source: BP Statistical Review of World Energy
[OurWorldInData.org/energy](https://www.ourworldindata.org/energy) CC BY
Note: 'Other renewables' includes geothermal, biomass and waste energy.

Problémy, výzvy a možná řešení

Bezpečnost: Rusko-ukrajinská válka upozornila na rozsah evropské závislosti na ropě a plynu z východu. V Polsku vedl konflikt k prohlášením o úplném odpojení od ruských dodávek. V otázce plynu by to nebylo možné, kdyby polská vláda dlouhodobě nehledala alternativní dodávky. Nejprve byl vybudován terminál LNG ve Svinoústí určený pro dovoz z USA a Kataru, který je v současnosti rozšiřován. Koncem letošního roku bude uveden do provozu projekt Baltic Pipe, který bude do Polska přivádět norský plyn (přes Dánsko). To umožní polské vládě za předpokladu současné úrovně spotřeby zaplnit mezeru, která nastane po vypršení dlouhodobé smlouvy o dodávkách ruského plynu na konci tohoto roku.

Plyn se však v současné době využívá především v průmyslových aplikacích (např. v chemických nebo výrobních závodech). Výzva spočívá v tom, že jelikož čím dál více uhelných elektráren končí svou životnost a ty, které jsou stále v provozu, mají od roku 2025 ztratit nárok účastnit se na schváleném kapacitním trhu EU, je plyn připraven převzít ještě větší roli při výrobě elektřiny. Za předpokladu, že se plyn stane náhradním palivem pro energetický přechod (a plynové projekty získají odpovídající financování v souladu s taxonomií EU), bude Polsko potřebovat plynu mnohem více. Odkud by se ale tento plyn odebíral? Jednou z možností by byla instalace plovoucího terminálu LNG v Gdaňském zálivu, další z možností vybudování propojovacích plynovodů, aby mohl do Polska přicházet například plyn z terminálů LNG v Severním moři a Atlantiku (to by pravděpodobně vyžadovalo, aby EU jménem všech zainteresovaných členských států nakupovala množství LNG ve velkém – tento model se velmi osvědčil v případě vakcín COVID-19 a jeho použití na dodávky plynu by mělo být prozkoumáno). Kromě toho by se měl zvážit třetí přístup – a sice zvýšení konvenční tuzemské těžby (v současné době Polsko získává 25 % plynu z místních zdrojů) a také přehodnocení perspektiv těžby břidlicového plynu v zemi (vzhledem k novým geopolitickým a ekonomickým kalkulacím).

Bez ohledu na plyn by Polsko mělo usilovat o urychlení vývoje malých modulárních reaktorů (a získání jejich podpory v Evropě), které by poskytly stabilní záložní kapacitu pro rostoucí počet projektů v oblasti obnovitelných zdrojů energie.

Cenová dostupnost: Dokud v Polsku nedojde k úspěšnému odklonu od uhlí, bude výroba elektřiny a tepla neustále zdražovat. To bude pravděpodobně vést ke zhoršení životní úrovně a přispěje k poklesu podpory nízkouhlíkové transformace ze strany veřejnosti. Z tohoto důvodu je důležité, aby EU v krátkodobém až střednědobém horizontu zmírnila dopady na obyvatelstvo tím, že vyčlení dodatečný kompenzační fond (v rámci systému obchodování s emisemi nebo jinak), z něhož bude financována modernizace energetických systémů členských států včetně Polska. Kromě toho by EU měla poskytnout bezplatné kredity v rámci ETS podnikům, které investují do přechodných/nízkouhlíkových technologií podporovaných taxonomií EU (např. plynová a jaderná energie).

Je však třeba uvést, že infrastruktura polské elektrické sítě potřebuje velkou modernizaci (jak potvrzuje zpráva PSE, polského provozovatele přenosové soustavy, z března 2022). Z tohoto důvodu by mělo dojít ke dvěma skutečnostem. Zaprvé by se rozvodná síť měla zlepšit v těch částech, které by byly schopny přenášet energii z přeshraničních propojovacích vedení (vodiče levnější elektřiny, které by měla financovat také EU) do míst s největší poptávkou. Zadruhé by Polsko mělo investovat více prostředků do budování mikrosít, které jsou schopny lokálně vyrábět, skladovat a spotřebovávat elektřinu, protože by to (i) využilo již instalovanou kapacitu obnovitelných zdrojů (včetně rychlého zavádění střešní solární energie) ve středně velkých městech; a (ii) uvolnilo kapacitu přenosové sítě a v neposlední řadě omezilo potřebu přenášet elektřinu na velké vzdálenosti po zastaralé síti, což vede ke značným ztrátám energie.

Udržitelnost: Polsko dosáhlo významného úspěchu v případě zavádění obnovitelných zdrojů do výrobního energetického mixu. Před rokem 2016, kdy polská vláda zavedla tzv. pravidlo 10H (což znamená, že jakákoliv větrná elektrárna na pevnině musí být umístěna ve vzdálenosti nejméně desetinásobku výšky větrné věže od jakékoli obytné budovy), zažívala větrná energie na pevnině v Polsku rozmach (její současný celkový instalovaný výkon činí 6 GW). Po této změně zákona zaplnily mezeru investice do fotovoltaických elektráren a střešních solárních panelů, přestože tato technologie není na polských plánech s malým množstvím slunečního svitu tak účinná. Podniky „přešly“ na solární energii především kvůli udržení vlastní konkurenceschopnosti na evropském trhu, k čemuž je potřeba vysoké hodnocení ESG. Z tohoto důvodu pro své provozy získávají (nejlépe prostřednictvím podnikových smluv na dodávku elektřiny (PPA)) elektřinu z obnovitelných zdrojů. Vzhledem k tomu, že tento trend bude jen sílit, měla by polská vláda přehodnotit zákon 10H a uvolnit okovy kladené větrné energii na pevnině. Navíc vláda již nyní oprávněně podporuje větrné elektrárny v Baltském moři, u nichž se předpokládá, že do roku 2030 vyrobí 6 GW.

Největší výzvou bude přestavba polské teplotní soustavy. Jednotlivé domácnosti i dálkové vytápění jsou převážně závislé na uhlí. To je jednou z hlavních příčin věčného problému polských měst v zimních měsících – smogu (značná část z 50 nejvíce znečištěných obcí na světě se nachází v Polsku). Přeprogramování polského vytápění bude vyžadovat pečlivé plánování. Na jedné straně by se mělo investovat do plynových teplot s kombinovanou výrobou elektřiny a tepla (KVET), na druhé straně by měly být finančně podporovány instalace elektrických tepelných čerpadel (zejména v těch oblastech, které se v rámci modelu mikrosítě stanou samobalancujícími).

Aktuální údaje o elektřině, vytápění a průmyslu

Elektřina: Podíl uhlí na skladbě energetického mixu klesá a tento pokles se bude jen zrychlovat, neboť jsou staré bloky odstavovány a obnovení výroby elektřiny se stává neúnosným. Po ukončení těžby v některých uhelných dolech by bylo cenným využitím těchto lokalit skladování energie v přečerpávacích vodních elektrárnách (které budou postupně nabývat na významu s tím, jak se bude rozšiřovat využívání obnovitelných zdrojů energie).

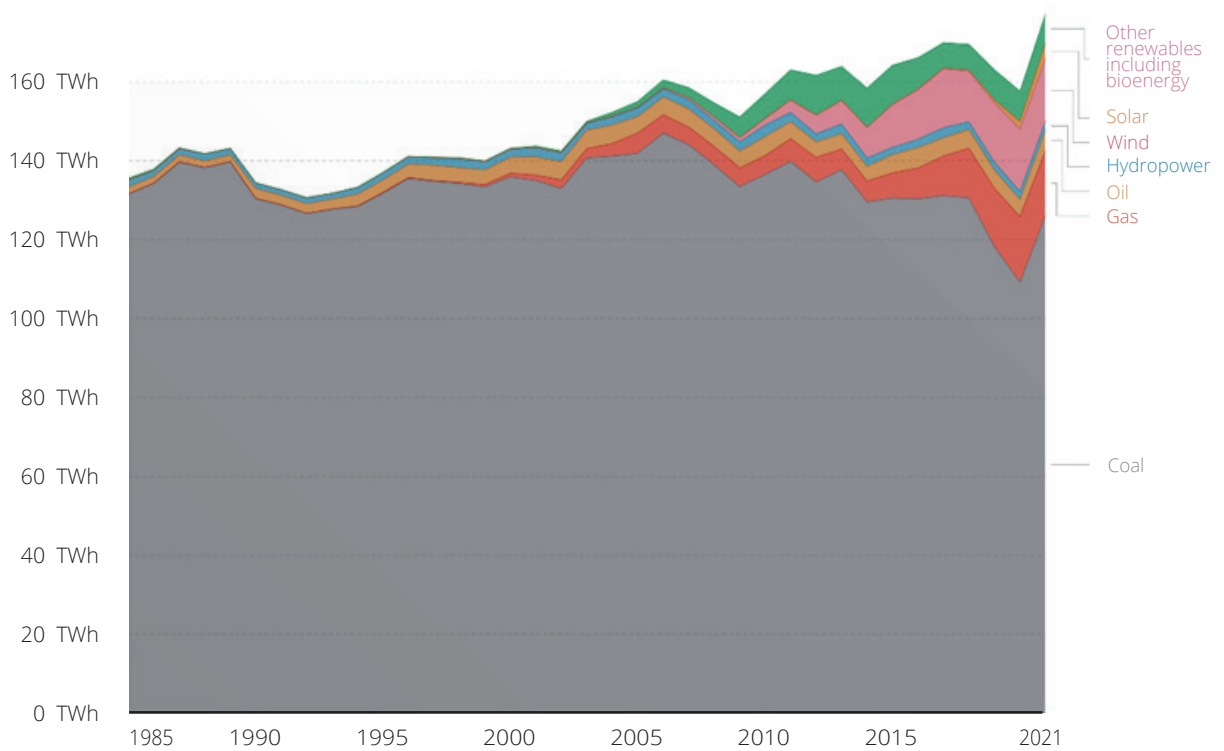
Polsko se od ostatních zemí V4 liší tím, že nedisponuje jadernou energií. Polsko by mělo investovat do nové jaderné elektrárny, ale ta bude s největší pravděpodobností uvedena do provozu až v roce 2035. Z tohoto důvodu by se měla aktivně využívat technologie SMR, která je nejlepší možností k zajištění vyrovnávání zátěže pro obnovitelné zdroje.

Vytápění: Jak bylo vysvětleno výše, teplotní soustava je z velké části závislá na uhlí. Vzhledem k tomu, že polovinu veškerého vytápění spotřebují jednotlivé domácnosti, mělo by Polsko přijmout strategii masového zavádění a instalace elektrických tepelných čerpadel.

Doprava: V roce 2016 polská vláda vyjádřila ambici mít do roku 2025 na polských silnicích milion elektrických vozidel. To se nyní ukazuje jako nesplnitelné, i když meziroční nárůst počtu elektromobilů je značný. V současné době je v provozu přibližně 40 000 vozidel (polovina z nich jsou plně bateriové elektromobily). Pokud bude současný trend pokračovat, bude mít Polsko do roku 2030 pravděpodobně půl milionu elektromobilů.

Výroba / průmysl: Průmyslové závody jsou v Polsku hlavním spotřebitelem plynu a proto budou příjemci nových dodávek LNG a Baltic Pipe. V dlouhodobém horizontu bude průmysl těžit také ze zvýšené výroby zeleného vodíku (který se v současnosti vyrábí parním reformingem metanu), ale aby se zelený vodík stal komerčním, bude muset mít Polsko přebytek výroby energie z obnovitelných zdrojů, kde se výroba vodíku stane formou skladování energie.

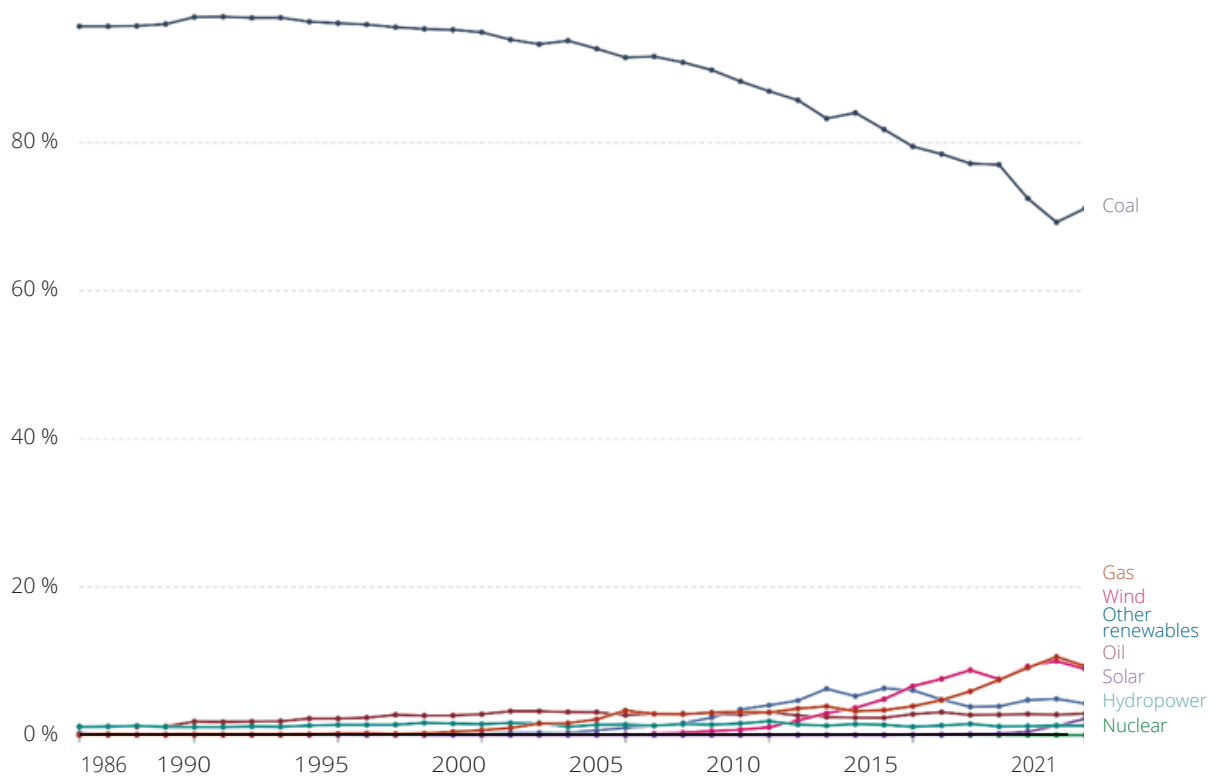
Firger 17. **Electricity production by source, Poland**

Source: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember (2022)
OurWorldinData.org/energy, CC BY
 Note: 'Other renewables' includes biomass and waste, geothermal, wave and tidal.

Figure 18. Share of electricity production by source, Poland

Source: Our World in Data based on BP Statistical Review of World Energy & Ember
OurWorldInData.org/energy CC BY

IV. Digitalizace

Pokud se data staly novou ropou, pak bude digitalizace v budoucnu hlavním zdrojem bohatství a růstu. Vzhledem k tomu, že členské státy Evropské unie diverzifikují své ekonomiky do sektoru služeb a Evropská komise se snaží lépe regulovat digitální trhy pomocí navrhovaného Aktu o digitálních službách (DSA) a Aktu o digitálních trzích (DMA), je na čase prozkoumat hlavní zásady této práce. Diskuse o těchto otázkách však není pouze evropskou záležitostí: otázka regulace digitálního trhu je v poslední době hlavním zdrojem napětí mezi EU a Spojenými státy, přičemž nově zřízená Rada pro obchod a technologie (TTC) se bude snažit stávající rozdíly v této oblasti urovnat.

Na druhou stranu je regulace poskytovatelů digitálních služeb tvrdým oříškem. Jak vidíme v případě Spojených států, právníci, politici a podnikatelé se v názoru na potřebu větší regulace velmi rozcházejí. Zastánci volného trhu prosazují co nejmenší míru regulace, aby byl zachován původní, poměrně volný a podle některých anarchický status internetu, zatímco jiní, kteří si uvědomují vliv digitálních technologií na náš každodenní život od nákupních preferencí až po politická rozhodnutí, by rádi usilovali o přísnější pravidla digitální regulace nejen v EU nebo USA, ale i v celosvětovém měřítku.

Regulace poskytovatelů online služeb není snadným úkolem: jsou jednak kritickou infrastrukturou či formou médií, tedy organizacemi spadajícími pod princip svobody projevu, a jednak závažnými příklady selhání trhu, zejména (kvazi)monopolů a nedokonalé informovanosti v otázce vlastnictví dat, právem být zapomenut nebo jednoduše tím, co obsahuje Licenční smlouva s koncovým uživatelem (EULA) a jak ovlivňuje digitální stopy, které po sobě každý jednotlivec zanechává v kyberprostoru. Aby bylo možné tyto překážky překonat, bude třeba v první řadě přijmout politická rozhodnutí s cílem klasifikovat povahu těchto společností, určit povahu trhu, na kterém působí, a nakonec hledat další prostředky k regulaci každodenní činnosti těchto organizací, které jsou obvykle mnohem větší než jednotlivé členské státy EU a zaměstnávají množství nejlepších právníků, aby se vyhnuly jakékoli regulaci, která by mohla ovlivnit jejich svobodu manévrování.

Digitální sektor je přitom jedním z nejinovativnějších segmentů ekonomiky, kde mají nevelké společnosti z menších zemí – téměř – stejnou šanci uspět, získat kapitál a konkurovat ve skutečně globálním měřítku. Existuje mnoho příkladů společností pocházejících sice z menších zemí, ale se skvělou myšlenkou, které se stávají v krátké době velmi úspěšnými. Takové příležitosti by neměly být potlačovány nadměrnou regulací. Evropská unie by proto měla společně s členskými státy najít rovnováhu mezi potřebou chránit údaje občanů EU a zároveň poskytnout digitálním startupům příznivé prostředí pro jejich růst a úspěch na globálním trhu.

Za účelem řešení těchto výzev autoři formulovali následující doporučení. Tento seznam není výlučný ani vyčerpávající, ale představuje malý příspěvek k celkové debatě o budoucnosti Evropské unie, jakož i k obecnějším problémům souvisejícím s otázkou nastolenou v předchozích odstavcích.

Doporučení budou rozdělena do dvou hlavních okruhů:

- Zaprvé otázek a výzev, které velké společnosti působící v oblasti sociálních médií vytvářejí mediální společností – **pro sociální média a mediální společnosti**;
- Za druhé stavu jednotného digitálního trhu v EU – **pro jednotný digitální trh**.

Doporučení pro sociální média a mediální společnosti

Podle klasického přístupu veřejné politiky je regulace nutná, pokud trh nefunguje správně a v důsledku toho dochází ke ztrátám účinnosti. V oblasti sociálních médií lze pozorovat mnoho takových neefektivit, počínaje monopolem některých poskytovatelů a konče pronikáním soukromých společností do volební politiky, aniž by k tomu měly jakoukoli pravomoc nebo odpovědnost. Kromě toho se v mnoha zemích sociální média stávají samotným internetem, odkud lidé získávají svou každodenní dávku informací. To vede k dalším problémům, neboť neexistují tzv. hlídači brány – nebo spíše zodpovědní hlídači brány – kteří by kontrolovali tok nespolehlivých a neověřených informací. Tento fenomén byl nedávno označen jako “fake news”, který ale ve skutečnosti existuje již od starověku. Hlavní rozdíl však po několik století spočíval v tom, že médium bylo za šíření falešných zpráv nakonec právně odpovědné a bylo možné najít (obvykle vydavatele média) někoho, koho a) bylo možné kontaktovat a b) pohnat k odpovědnosti za škody, které šířením falešných zpráv způsobil. V současnosti, zejména u největšího poskytovatele sociálních médií, je takový postup nemožný: nelze se dovolat pracovníkovi zákaznického servisu, který by alespoň vysvětlil, co se stalo a proč, nemluvě o otázce odpovědnosti.

Na tomto místě musíme zdůraznit, že základní princip svobody slova a médií, který je nám jako evropským občanům velmi drahý, nemá žádná omezení. Každá země má zákony, které regulují tištěná, rozhlasová a internetová média tak, aby byla odpovědná a aby se k široké veřejnosti dostávaly pouze ověřené informace. Když se tedy společnosti provozující sociální média snaží využít argument svobody projevu za účelem předejití regulace své činnosti, poukazují na již zavedený právní režim existující po staletí, který má jasné zásady pro případy pomluv, dezinformací, porušování osobních práv atd. Poskytovatelé služeb uvádějí za nejdůležitější rozdíl skutečnost, že oni sami obsah nevytvářejí (což je pravda, protože obsah vytvářejí uživatelé), a proto se poskytovatelé zříkají jakékoliv odpovědnosti (podle EULA, kterou stejně nikdo nečte). Jsme přesvědčeni, že i svoboda projevu má své hranice: a tou hranicí je svoboda druhých, která začíná tam, kde je svoboda druhých porušována. Klasický citát soudce Olivera Wendella Holmese to vyjádřil stručně: Svoboda člověka končí tam, kde začíná svoboda jiného člověka. Společnosti provozující sociální média nesmí mít volnou ruku v našich online avatarech bez jakékoliv odpovědnosti, neboť je v sázce vyšší společenské dobro. K částečné nápravě situace navrhuje následující.

1. Zřízení funkce evropského digitálního ombudsmana (EDO)

Zřízení funkce evropského digitálního ombudsmana, který bude vykonávat dohled nad činností sociálně-mediálních společností působících na jednotném evropském digitálním trhu. Jedná se o obtížnou, ale naléhavou otázku, kterou je třeba vyřešit. Téměř všechny velké sociálně-mediální společnosti, které určují náš každodenní život, jsou totiž mimoevropskými právními subjekty, a proto mají evropské organizace velmi omezené právní možnosti udržovat nad nimi jakoukoli kontrolu. V této souvislosti se taková pozice s institucionální vahou celé Evropské unie jeví jako nezbytná, neboť by mohla sloužit jako kontaktní místo pro evropské občany, podniky, různé politické organizace, organizace občanské společnosti či vlády za účelem vyjednávání s často nedosažitelnými poskytovateli sociálních médií, kteří nereagují na žádné stížnosti podané běžnými uživateli. Evropský digitální ombudsman by měl být odpovědný Evropské radě a Evropskému parlamentu.

2. Zřízení Evropské agentury pro online regulaci (EORA)

Zřízení Evropské regulační agentury pro online služby jako doplněk k ochraně práv občanů (uživatelů). Východiskem je koordinovanější regulace na evropské úrovni, protože největší sociálně-mediální společnosti jsou příliš velké na to, aby se jimi mohl zabývat každý členský stát jednotlivě. Evropská agentura pro online regulaci bude po vzoru již existujících sítí ENTSO-G (Evropská síť provozovatelů přenosových soustav zemního plynu) a ENTSO-E (Evropská síť provozovatelů přenosových soustav elektřiny) životaschopnou možností, jak dosáhnout smysluplného a účinného koordinacího mechanismu mezi vnitrostátními regulačními orgány a širším evropským politickým společenstvím.

EORA by měla definovat seznam digitálních společností pod zvláštním dohledem demokratických orgánů EU. Svoboda projevu je považována za základní evropskou hodnotou, kterou by měli respektovat všichni aktéři evropského trhu, zejména dominantní hráči.

3. Jasně a právní vymezení statusu sociálně-mediálních společností

V demokracii jsou média vnímána jako čtvrtá složka vlády, v rámci které mají digitální média nebývalý rozsah. Je tudíž nezbytné, jasně a právně definovat status sociálně-mediálních společností a vymezit, zdali lze mezi ně zařadit:

- a) média,
- b) tradiční poskytovatele online služeb,
- c) poskytovatele kritické infrastruktury,
- d) něco jiného.

Jedná se o možné politické rozhodnutí, které by v případě přijetí na evropské úrovni měla schválit Evropská rada, aby získalo co největší legitimitu. Ve všech případech je třeba zajistit (samozřejmě při respektování obchodního a průmyslového tajemství) maximální míru transparentnosti a odpovědnosti sociálně-mediálních společností. Mohl by být také formulován zvláštní kodex chování těchto společností – například evropským digitálním ombudsmanem – s cílem popsat osvědčené postupy a některé standardní operační postupy, které mohou vést k férovému jednání s uživateli.

4. Vybavit EDO a EORA finančními a soudními nástroji k prosazování předpisů.

Je třeba předem definovat soubor sankcí pro ty společnosti, které nedodrží doporučení 1 a 2. Postavení velkých sociálně-mediálních společností je velmi silné a vzhledem k jejich hlubokému pronikání na trh a faktické roli v kritické infrastruktuře by je k dodržování nařízení EDO a EORA mohly přinutit pouze průběžné pokuty nebo dodatečné daně.

5. Demonopolizace reklamního trhu

Místní a národní mediální společnosti se v posledních letech potýkají s nedostatkem financí, neboť Google a Facebook (přesněji Alphabet a Meta) se staly největšími hráči na reklamních trzích všech evropských zemí. Dříve byli místní spotřebitelé schopni udržovat zdravý ekosystém lokálních a národních médií, zaručit dostatek příjmů z reklamy pro zaměstnance redakcí a zajistit, aby média mohla být díky těmto příjmům z reklamy nezávislá. Nicméně s nástupem online marketingu, mikrotargetingu a klikacích odkazů přibližně 50 % těchto příjmů končí u největších nadnárodních společností, které nepodporují ekosystém, jenž po staletí umožňoval existenci živé evropské mediální scény. Jak však ukazuje případ Austrálie vs. Facebook, i vláda jednoho státu se může v zájmu ochrany vlastního mediálního trhu postavit velké nadnárodní společnosti. Společnými silami by EU mohla dosáhnout mnohem větší ochrany svého mediálního trhu a v důsledku toho i svobody a výměny názorů.

Příjmy z této daně by mohly být použity na zřízení Žurnalistického fondu EU, z něhož by se financovaly konkrétní projekty investigativních novinářů ze všech členských států, kteří by vyšetřovali korupci a zneužívání vlivu ve všech třech složkách moci (zákonodárné, výkonné a soudní), a to i na úrovni EU.

Doporučení pro jednotný digitální trh

Jedním z hlavních cílů Evropské unie je rozvoj společného trhu, který nabízí volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu. Volný pohyb zboží je v zásadě zaveden prostřednictvím celní unie. Digitálním produktem může být zboží, služba, umělá inteligence nebo digitální měna. To vyžaduje nové přístupy a zároveň to poskytuje nové příležitosti.

V roce 2015 byla představena strategie jednotného digitálního trhu EU, jejímž cílem je pomoci evropským digitálním společnostem v globálním růstu. Upřímně řečeno, dokument měl na skutečný evropský byznys jen velmi omezený vliv. Současnému digitálnímu byznysu do značné míry dominují americké, čínské a korejské společnosti. Mezi předními světovými společnostmi v oblasti informačních technologií (IT) není ani jedna z Evropy (tab. 1).

Měli bychom si otevřeně přiznat, že evropské společnosti promarnily posledních 20 let globálního růstu ICT/digitálního byznysu. To znamená, že "starý" IT byznys s křemíkovou výpočetní technikou, servery, úložišti, databázemi, mobilními telefony, síťovou infrastrukturou a sociálními platformami je ztracen ve prospěch společností z mimoevropských zemí. Nicméně jsme stále na počátku digitální revoluce, přestože jsme již velké změny zažili. Lze předpokládat, že příštích 10 let přinese v digitálním světě více inovací, než jsme mohli pozorovat posledních 20 let (v roce 2002 byl svět bez iPhone, Facebooku, Netflixu, Tesly, Siri a mnoha dalších produktů). Čeká nás toho tedy ještě mnohem více.

Tabulka 1. **Nejlepší světové IT společnosti podle žebříčku Global 500 v roce 2020**

Pořadí	Země původu	Název společnosti	Příjmy v miliardách EURO
1	USA	Apple Inc.	204,6
2	Korea	Samsung Electronics	189,2
3	USA	Amazon	158,8
4	Tajwan	Hon Hai Precision/Foxconn	138,1
5	USA	Alphabet Inc.	98,9
6	USA	Microsoft	80,4
7	Čína	Huawei	79,7
8	Japonsko	Hitachi	75,5
9	USA	IBM	70,6
10	USA	Dell Technologies	70,3
11	Japonsko	Sony	68,8
12	Japonsko	Panasonic	64,3
13	USA	Intel	56,1
14	Korea	LG Electronics	48,5
15	Chiny	JD.com	48,2
16	USA	HP Inc.	46,4
17	USA	Cisco Systems	42,9
18	Čína	Lenovo Group	40,4
19	USA	Facebook	36,3
20	USA	Honeywell International	36,2

 Zdroj: <https://fortune.com/global500/>

Jednotný digitální trh by měl být nástrojem, který evropským společnostem pomůže v těchto příštích 10 letech znovu získat vedoucí postavení. Pro podporu procesu znovuzískání takového postavení na světovém digitálním trhu navrhujeme následující:

6. Investice do dalších digitálních technologií

Evropské společnosti propásly prvních 20 let digitální revoluce, avšak příštích 10 let přinese v digitálním světě daleko více změn. To znamená, že by EU měla investovat do nových technologií, jako jsou např.:

- výpočetní technika nové generace,
- integrace IT s biologickými technologiemi,
- automatizace procesů na nové úrovni,
- aplikovaná umělá inteligence (AI),
- nové nástroje pro programování,
- digitální dvojčata a virtualizace procesů.

V oblasti zmíněných technologií zatím neexistují globální lídři a právě na ni by se měli vedoucí představitelé EU zaměřit, to znamená investovat peníze, čas a úsilí.

Instituce EU a země EU by se měly stát předními odběrateli nových produktů, nástrojů, IT technologií a služeb, ať už byly vytvořeny kdekoli v Evropě. Současně je třeba vést jasnou a rychlou politiku proti monopolu největších společností, a to zejména v oblasti jejich akviziční politiky. Nebude možné vybudovat nové "evropské jednorožce" budoucích technologií, pokud je v počáteční fázi jejich vývoje koupí mimoevropské fondy nebo společnostmi, čímž by ztratili svůj evropský charakter dříve, než by byly schopné obstát v konkurenci zvenčí.

7. Podpora a rozvoj volného a otevřeného trhu EU pro digitální a IT služby

Evropská komise oznámila 6 priorit pro období 2019-24

- Zelená dohoda pro Evropu – Evropa se chce stát prvním klimaticky neutrálním kontinentem tak, že se stane moderní ekonomikou účinně využívající zdroje.
- Evropa připravená na digitální věk – Digitální strategie EU umožní lidem využívat technologie nové generace.
- Hospodářství ve prospěch lidí – EU musí vytvořit atraktivnější investiční prostředí a růst, který vytvoří kvalitní pracovní místa, zejména pro mladé lidi a malé podniky.
- Silnější Evropa ve světě – EU posílí svůj hlas ve světě tím, že bude prosazovat multilateralismus a globální řád založený na pravidlech.
- Podpora evropského způsobu života – Evropa musí chránit právní stát, pokud chce hájit spravedlnost a základní hodnoty EU.
- Nový impuls pro evropskou demokracii – Musíme dát Evropanům větší slovo a chránit naši demokracii před vnějšími zásahy, jako jsou dezinformace a nenávistné online zprávy.

Podpora a rozvoj volného a otevřeného trhu EU s digitálními a IT službami bude mít pozitivní vliv na všech šest priorit. Digitální technologie jsou dnes součástí všech aspektů lidské činnosti, přičemž v budoucnu bude jejich přítomnost a úloha ještě větší.

8. Transformace francouzsko-německého projektu GAIA-X na skutečný projekt EU

Přidělení pevně stanoveného rozpočtu v každé zemi EU na projekt GAIA-X, který by sdružoval všechny země EU. Cílem projektu GAIA-X je vytvořit společný standard pro ukládání a zpracování dat na lokálně umístěných serverech, a to v souladu s přísnými předpisy EU o ochraně osobních údajů. V současné době je tato iniciativa řízena sdružením, které vytvořilo 22 francouzských a německých společností. Jedná se o iniciativu, jejímž cílem je vytvořit v EU společný mechanismus výměny údajů v souladu se společnými potřebami důvěry a s evropskými standardy ochrany údajů a práv na soukromí.

Bez nového standardu EU pro údaje zajišťující transparentnost, kontrolovatelnost, přenositelnost a interoperabilitu služeb bude velmi obtížné zachovat evropskou suverenitu. Zejména v době, kdy jsou data novou ropou.

Zároveň je třeba přehodnotit anonymitu na internetu. Nasza-klasa.pl (angl. naše-třída.pl) byla polská sociální síť, kterou využívali absolventi a studenti před nástupem Facebooku. Její koncept byl Facebooku velmi podobný s jedním důležitým rozdílem. Museli jste se přihlásit do jedné z definovaných tříd v definované škole. Později jste se samozřejmě mohli přihlásit do jiných tříd a publikovat tam, ale všichni věděli vaši identitu včetně školy a třídy. Nenávistné projevy a falešné zprávy nebyly na tomto portálu nikdy problémem. Služba bohužel nedokázala dále konkurovat Facebooku a byla 27. července 2021 zrušena.

9. Zřízení zastoupení EU v největších IT společnostech

Příjmy polské vlády, 8. největší příjmy v rámci EU, jsou jen o málo významnější než příjmy společnosti Apple. Příjmy této společnosti jsou větší než příjmy vlád Rakouska, Dánska, Finska, Česka, Portugalska, Irska, Řecka, Rumunska, Maďarska, Slovenska, Lucemburska, Chorvatska, Bulharska, Slovinska, Litvy, Lotyšska, Estonska, Kypru a Malty. (Tab.1 a Tab.2). Pro špičkové IT společnosti včetně Apple je EU zároveň předním trhem a bez evropských inženýrů a zákazníků by nebyly tak vlivné.

Vzhledem k tomu, že velké technologické společnosti jsou obvykle větší než mnohé členské státy EU, dávalo by smysl, aby i v těchto organizacích byla EU zastoupena stejnou měrou. Z tohoto důvodu navrhuje zřídit delegace EU v největších IT společnostech, které by fungovaly podobně, jako fungují delegace EU v mimounijních zemích, tedy jako funkční velvyslanectví po celém světě. Tyto útvary vedené vedoucím delegace by podléhaly EDO a zajišťovaly by nejen sledování nejnovějšího vývoje IT gigantů, ale také jejich zapojení do raných fází vývoje nových produktů s cílem řešit oprávněné obavy EU a chránit práva jejích občanů.

Tabulka 2. **Příjmy vlád EU**

Pořadí	Země	Příjmy státního rozpočtu v mld.
1	Německo	1566,9
2	Francie	1210,4
3	Itálie	786,0
4	Španělsko	465,4
5	Nizozemsko	351,0
6	Švédsko	236,3
7	Belgie	229,0
8	Polsko	217,5
9	Rakousko	184,9
10	Dánsko	166,4
11	Finsko	122,5
12	Česko	89,6
13	Portugalsko	87,0
14	Irsko	83,6
15	Řecko	82,2
16	Rumunsko	71,6
17	Maďarsko	59,6
18	Slovensko	36,9
19	Lucembursko	28,0
20	Chorvatsko	23,7
21	Bulharsko	23,2
22	Slovinsko	20,5
23	Litva	17,7
24	Lotyšsko	11,4
25	Estonsko	10,8
26	Kypr	8,5
27	Malta	4,7

Zdroj: Eurostat in 2021.

10. Licenční smlouva s koncovým uživatelem (EULA) pro nechápavé

Dnešní smlouvy EULA objevující se na obrazovce našich počítačů jsou klasickým případem informační asymetrie. Běžný uživatel nemá nejmenší představu o tom, jaké podmínky platí, když se přihlásí k odběru služeb nového online poskytovatele, ať už se jedná o online bankovníctví, sázení nebo sociální sítě. Obvykle je součástí několikastránkový hutný právní text o tom, kdo s údaji nakládá, jak je lze vymazat atd. přičemž požadavky dále komplikují nařízení GDPR.

Existuje však příklad v jiném velmi složitém a technickém odvětví, který může sloužit jako osvědčený postup, a tím je odvětví léčiv. U všech léků prodávaných na evropském trhu musí být k dispozici tzv. příbalová informace o přípravku se standardizovaným (a snadno srozumitelným) obsahem, který podrobně popisuje souhrn údajů o přípravku, příbalový leták a označení na obalu. Minimální množství požadovaných informací i formát příbalového letáku standardizuje Evropská agentura pro léčivé přípravky. Je zřejmé, že ne každý tyto informace důkladně čte, ale každý má možnost mít lepší vědomí o tom, jaké léky bude užívat, jaké mohou být jejich případné nežádoucí účinky a zda smí po užití tablet řídit auto nebo obsluhovat těžké stroje. Ve skutečnosti však jde o požadavek EU, aby farmaceutické společnosti alespoň částečně napravily informační asymetrii tím, že poskytnou snadno srozumitelné informace o základních účincích léku, aby se pacienti i zdravotníci mohli lépe rozhodovat v rámci užívání léků.

Podobně by se od poskytovatelů digitálních služeb mohlo vyžadovat, aby měli smlouvy EULA ve zjednodušené a srozumitelné podobě, které by rozuměli i koncoví uživatelé, a uspořádané podle několika klíčových otázek, jako je způsob používání, sdílení a ochrany údajů, způsob jejich vymazání, způsob ukončení používání služby, jaké stopy po ukončení zůstávají atd. Mělo by se jednat o stručné shrnutí toho, co používání služby pro jednotlivce obnáší. To by samozřejmě jednotlivce od on-line aktivit neodradilo, ale alespoň by měli představu, co to z dlouhodobého hlediska pro jejich on-line stopu znamená.

Rozdíly

V oblasti digitalizace dnes identifikujeme následující tři hlavní rozdíly mezi zeměmi střední a východní Evropy (SVE) a západní Evropy (ZE):

1. Počet velkých a středních společností v SVE, které mají schopnost investovat.
2. Místo společností ze SVE a ZE v řetězci tvorby a výroby globálních produktů.
3. Využívání digitálních technologií.

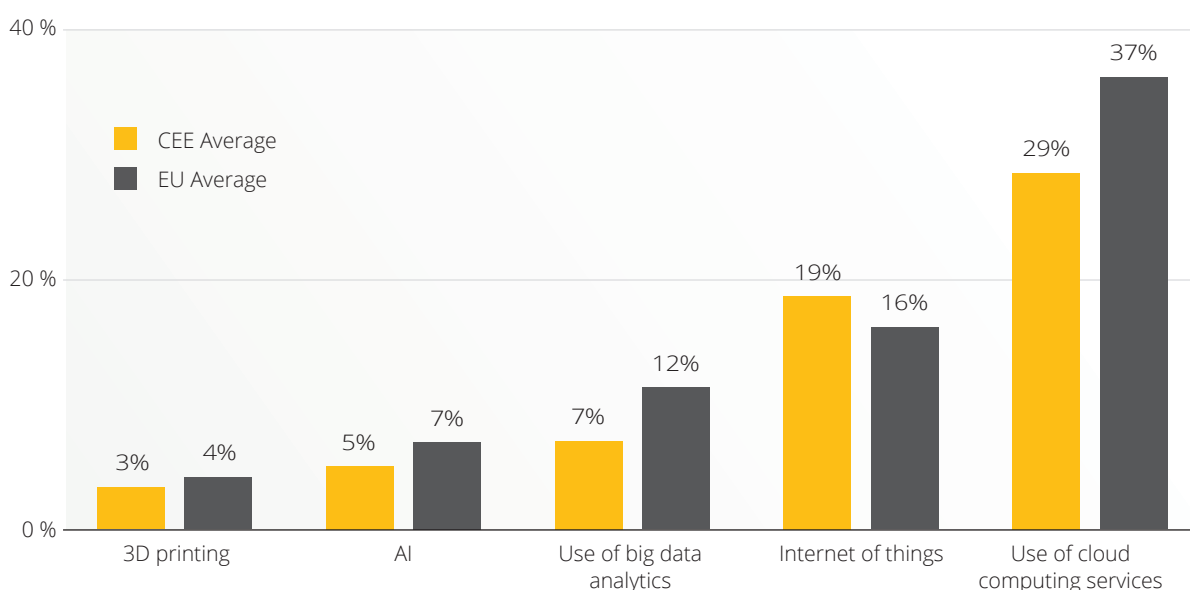
Hlavním rozdílem mezi zeměmi střední a východní Evropy a zeměmi západní Evropy je počet velkých a středních společností se schopností investovat. Zároveň je většina společností ze SVE v řetězci tvorby hodnoty mnoha globálních produktů níže než společnosti ze ZE, které se podílejí na tvorbě stejného produktu. To je dáno především historickými důvody, ale přesto to má velmi významný dopad na ekonomiku. Čím výše v řetězci tvorby přidané hodnoty se vaše společnost nachází, tím vyšší marži můžete vytvořit. Čím vyšší marži vytváříte, tím vyšší máte příjem. Čím vyšší příjem máte, tím více můžete investovat.

V 90. letech nás v nově demokratických zemích SVE učili, že kapitál nemá národnost. Během finanční krize v letech 2007-2009 jsme se dozvěděli, že kapitál možná nemá národnost, ale vlastnictví ano.

Francouzské, nizozemské nebo německé společnosti jsou řízeny francouzskými, nizozemskými nebo německými manažery, kteří se v první řadě přirozeně zaměřují na vlastní zemi. Proto v případě potíží zavřou továrnu daleko od své centrály a naopak v pravý čas otevřou výzkumné a vývojové centrum poblíž.

Využívání digitálních technologií je dalším rozdílem mezi společnostmi SVE a ZE. Kromě řešení internetu věcí je ve všech ostatních oblastech, jako je využití cloud computingu, analýzy velkých dat, umělé inteligence a 3D tisku, vyšší míra technologičnosti v ZE (tab. 3).

Graf 19. **Využívání digitálních technologií ve střední a východní Evropě a v EU**

Zdroj: ČSÚ, s. r. o: Zpráva CEP „Paving the Digital Path in Central and Eastern Europe“ (Razíme cestu digitalizaci ve střední a východní Evropě).

Tyto rozdíly přispívají k tomu, že je příjmová propast mezi SVE a ZE stále významná. Existuje podstatné riziko „přesunu mozků“ z chudších do bohatších částí EU. Bohužel v případě digitálního podnikání se tyto „mozky“ přesouvají mimo EU do USA. Majitelé rizikového a rozvojového kapitálu také vyzývají podnikatele ze SVE, aby zakládali své společnosti v USA, protože to pro ně bude znamenat jednodušší vedení. Americký trh je navíc také otevřenější pro inovace a nové projekty. Přesun mozků do USA se týká i zemí ZE.

Shrnutí

V roce 1997 využíval jeden z autorů této publikace italský počítač (Olivetti), francouzský switch (Alcatel), americký operační systém (Microsoft) a polský antivirový software (mks_vir). O 25 let později to byl již čínský počítač, čínský switch, americký operační systém a americký antivirus. EU promarnila prvních 20 let digitální revoluce.

Digitální strategie EU potřebuje nový začátek. Ale místo psaní nového dokumentu nebo další mnohas-
tránkové strategie potřebuje EU **INVESTOVAT** do;

- výpočetní techniky nové generace
- integrace IT s biotechnologiemi
- automatizace procesů na další úrovni
- aplikace umělé inteligence (AI)
- nových nástrojů pro programování
- digitálních dvojčat a virtualizace procesů

a **ZVRÁTIT PROCES**, v němž digitální sociální média ničí veřejnou diskusi, podkopávají demokracii a tole-
rují šíření fake news a nenávisti.

Evropští lídři se musí probudit, protože ať se nám to líbí, nebo ne, budoucnost bude mnohem digitál-
nější, než si vůbec dokážeme představit. Tuto budoucnost budou vytvářet digitální společnosti, přičemž
na seznamu 20 největších IT společností dnes není ani jedna z Evropy. Pokud tuto situaci nezměníme,
bude budoucnost Evropy navzdory našim ambicím a slavné minulosti zamýšlena jiným směrem.

Vypuknutí pandemie odhalilo, že Evropská unie a jednotlivé země nedokázaly vytvořit podmínky pro růst
digitálních společností, které by byly lídry technologického rozmachu ve světě. Země střední a východní
Evropy by měly hájit dvojí přístup k napravení těchto kolejí. Nezbytné je také připravit dvojí přístup, který
by pomohl napravit současné nedostatky systému, jemuž dominuje omezený systém velkých subjektů,
a přichystat malé a střední podniky na maximální využití jejich potenciálu v digitální ekonomice.

První strategické zaměření by se mělo týkat rozvoje kritického institucionálního a právního prostředí
na podporu růstu domácích podniků. Dále by se pozornost měla upínat na evropské instituce a obranu
spravedlivého a konkurenceschopného digitálního trhu. Základem nového rámce je definice digitál-
ních práv podniků a jednotlivých spotřebitelů. Aby toho Evropská unie dosáhla, musí řešit informační
asymetrii a také vytvořit specifické instituce, které budou bojovat proti stávajícím silným monopolům.

Pokud jde o konkrétní doporučení, první dvě z nich, zřízení Evropského digitálního ombudsmana a Agen-
tury pro regulaci online, mají za cíl vytvořit strukturu dohledu nad evropským digitálním trhem. Je sice
nutné odstranit vnitřní překážky mezi jednotlivými zeměmi, ale současně je třeba nastavit evropský
právní a politický rámec. Tento rámec musí zaujmout opatrný přístup, kdy umožní účastníkům trhu
soutěžit na volném a spravedlivém digitálním trhu.

Třetí doporučení se zaměřuje na potřebu definovat skutečné postavení a úlohu společností působících
v oblasti sociálních médií. Ty se objevily jako relativně nový fenomén, který vstoupil do oblasti typicky
reprezentované vydavatelskými domy, mající obvykle plnou kontrolu a odpovědnost za obsah zveřej-
ňovaný v rámci platformy.

Sociální média avšak tento přístup narušila, za což byly zodpovědné dva faktory. První faktor souvisí
s tím, že obchodní model společností provozujících sociální média umožnil jednotlivcům volně přispívat.

Druhým faktorem je masivní členství na těchto platformách vedoucí ke značnému množství obsahu, který je třeba kontrolovat.

Posledním návrhem v této oblasti je demonopolizace postavení sociálně-mediálních společností, které těží ze současných reklamních toků. Místní a celostátní média se potýkají s finančními problémy, které by bylo možné zmírnit, pokud bychom vyrovnali podmínky mezi velkými a malými subjekty na reklamním trhu. V současné době však diktují pravidla reklamní praxe v evropských zemích vedoucí představitelé společností Alphabet a Meta.

Druhý soubor návrhů se zabývá utvářením jednotného digitálního trhu. Tato oblast se zaměřuje na aspekty infrastruktury, které by pomohly vybudovat kapacity většiny subjektů na digitálním trhu. Aby bylo možné tento proces zahájit, je třeba nejprve investovat do celkové digitální infrastruktury a obecného přijetí digitálních technologií.

V mnoha technologických oblastech zatím neexistují globální lídři a právě zde by EU měla investovat své peníze, čas a úsilí. Evropská unie má velkou šanci prosadit se jako globální lídr a mocnost, která dokáže diktovat tempo a směr inovací. Bez kvalitní infrastruktury v celé EU budou veškeré pokusy o digitální transformaci, z níž budou mít prospěch všichni její členové, nedostatečné.

Evropská unie by se měla zaměřit na podporu volného a otevřeného trhu digitálních a IT služeb. V rámci toho by měla vytvořit atraktivnější investiční prostředí pro růst, které vytváří kvalitní pracovní místa, zejména pro mladé lidi a malé podniky. Tento přístup by mohl posílit stávající závazky, jejichž cílem je vytvořit podnikatelské prostředí vhodné pro malé a střední podniky.

EU by se také měla zabývat úspěšnými projekty jednotlivých zemí nebo napříč regiony a převést je na evropskou úroveň. Na příkladu projektu GAIA-X by Evropská unie měla identifikovat další projekty, které mají potenciál pomoci nejlepším evropským malým a středním podnikům stát se světovými lídry. V souvislosti s tím pomůže zlepšení podnikatelského prostředí pro tyto podniky a podpora sdílení know-how a praktických partnerství mezi evropskými podniky a institucemi. Dobrou iniciativou je příklad ukládání a zpracování údajů na místních serverech tak, aby byly v souladu s normami EU v oblasti ochrany osobních údajů.

Delegace EU v rámci největších IT společností by mohly pomoci řešit nerovnováhu sil vůči menším členským státům EU, neboť například příjmy společnosti Apple jsou větší než příjmy naprosté většiny unijních zemí. Zároveň jsou tyto IT společnosti závislé na příjmu kvalifikované pracovní síly, na jejíž školení EU a členské státy vynakládají obrovské částky. Bez evropských inženýrů a evropských zákazníků by tyto společnosti měly mnohem nižší kapacitu a také příjmy.

Posledním z aspektů doporučených touto publikací je přiblížit právní aspekty nejen tvůrcům politik EU, ale také uživatelům, kteří potřebují porozumět specifickým aspektům licenčních smluv. Informační asymetrie vytváří apatii či dokonce nedůvěru k digitalizaci, což může brzdit její potenciál.

Vzhledem k tomu, že běžný uživatel často nemá představu o konkrétních podmínkách při připojení se k daným poskytovatelům služeb, je třeba přehodnotit obsah a strukturu smluv. Uživatelé mohou v současné době dostat několikastránkový hutný právní text o tom, kdo s údaji nakládá, jak je lze vymazat atd., přičemž požadavky dále komplikují nařízení GDPR, které vytvořilo další právní pravidla pro malé a střední podniky.

V. Závěr

Každoroční debata s názvem Konference o budoucnosti Evropy má za cíl shrnout celoevropskou diskusi. Její výsledky a závěry budou pravděpodobně oznámeny na Den Evropy 9. května. Tato zpráva představuje hlas občanů zemí Visegrádské skupiny a jejich potřeby. Dokument má strategický a geopolitický význam – mohou jej využít politici zemí V4 při formulování postoje EU k politickému systému EU, energetické politice a digitalizaci a může být také zdrojem informací pro občany o výzvách, kterým evropská integrace čelí. Visegrádská skupina představila doporučení týkající se oblastí důležitých pro budoucnost Evropské unie.

Podle odborníků by institucionální budoucnost Evropské unie neměla směřovat k další centralizaci. Silná Evropská unie je taková, v níž mají občané západní, střední i východní Evropy silný pocit sounáležitosti se Společenstvím. Odborníci jsou pro subsidiární integraci, tj. integraci, v níž instituce EU podporují slabší státy a národní demokratická společenství při řešení jejich problémů. Integrace by také měla být pružnější, přizpůsobená potřebám obyvatel jednotlivých zemí a tempu jejich hospodářského rozvoje. Právě obyvatelé jednotlivých zemí by měli v souladu s demokratickými postupy rozhodovat o tempu další integrace. Pokud si to budou přát, mohou integraci nejen rozšířit, ale také rozhodnout o jejím zachování v těch oblastech, které podle jejich názoru nevyžadují přenesení dalších pravomocí na orgány EU. Instituce EU by se měly soustředit na integraci států a prohlubování spolupráce, a nikoliv na vnucování unifikace – zejména v otázkách idejí a hodnot, které mohou upravovat místní demokratická společenství v souladu se svými kulturními a ústavními tradicemi.

Na úrovni střední a východní Evropy je zvláště důležité vypracovat společný názor a nastolit jednotu ve strategických otázkách pro tento region, jako je energetická bezpečnost Visegrádské skupiny. Je třeba poznamenat, že většina energie ve Visegrádské skupině pochází z neobnovitelných zdrojů. Strategie a programy EU přijaté na nadnárodní úrovni měly tuto situaci změnit. Až do vypuknutí války na Ukrajině měl být zdrojem „zelené transformace“ právě plyn, ale s válkou se změnilo geopolitické uspořádání. Ukázalo se, že energetická politika prováděná institucemi EU do značné míry podporuje Rusko. Visegrádská skupina by se měla stát nezávislou na vnějších dodávkách a osamostatnit se ve výrobě energie. Diverzifikované dodávky energie jsou v národním zájmu zemí Visegrádské skupiny. Otázka nezávislosti Evropské unie na agresorovi by měla být pro členské státy prioritou, avšak kroky s ní spojené by měly zohledňovat možnosti národních ekonomik – pracovní místa, práva zaměstnanců, ochrana spotřebitelů před náhlým růstem cen. Důležité je nezavádět změny překotně, zejména ve jméno národních zájmů jiných zemí. Zařazení jaderné energie do taxonomie EU je v souladu se zájmy Visegrádské skupiny a pomůže jí diverzifikovat zdroje energie v souladu se strategiemi EU pro dosažení klimaticky neutrální ekonomiky.

Digitální politika EU by měla být upravena na evropské úrovni přijetím příslušných nařízení a směrnic. Kromě zřízení nových úřadů na ochranu uživatelů internetu by mělo dojít ke změně právních předpisů tak, aby byly přístupnější a srozumitelnější pro běžného uživatele (kratší paragrafy, nařízení). Důležité je,

aby Evropská unie vytvořila atraktivnější investiční prostředí pro hospodářský růst, díky němuž vzniknou nová pracovní místa, zejména pro mladé lidi a malé podniky. Je třeba velkých investic do digitálního rozvoje členských států, aby měly k dispozici také špičková technologická řešení, která budou využívat země po celém světě. Cílem by mělo být omezení dominance amerických společností na tomto trhu. Podle odborníků by online média měla podléhat mnohem větší kontrole, už jen kvůli péči o kvalitu informací a zvýšení bezpečnosti při využívání uživatelské sítě.

Hlavním cílem projektů financovaných Visegrádským fondem je posílení spolupráce mezi občany zemí Visegrádské skupiny – což se díky tomuto projektu podařilo. Subjekty, které dosud neměly možnost vzájemné spolupráce, dostaly příležitost podílet se na společném projektu a společných konzultacích o strategických politikách Evropské unie, což mělo pozitivní dopad na výměnu intelektuálních myšlenek a budování společného hlasu regionu v mezinárodní diskusi. Zdůraznění angažovanosti silných intelektuálních center zemí V4 v evropských záležitostech posílilo jejich pozici na mezinárodní scéně a navrhovaná řešení – doufáme, že se stanou východiskem pro diskusi o budoucnosti Evropy. Zohledňujeme také pohled střeoevropských zemí.

Angelika Gieras

VI. Autoři (abecedně)

Angelika Gieraś

(angelika.gieras@sobieski.org.pl)

Angelika Gieraś je absolventkou Fakulty politických věd a mezinárodních studií na Varšavské univerzitě (s vyznamenáním). Spolupracovala s Evropským parlamentem, Evropskou komisí a působila jako kariévní ambasador EU v Evropském úřadu pro výběr personálu. Od roku 2019 je spojena se Sobieského Institutem, kde se podílí na koordinaci národních a mezinárodních projektů. Přednáší na Varšavské univerzitě, Státní škole veřejné správy a na Vysoké škole finanční a informatiky v Lodži. Vede semináře o průběhu přijímacího řízení do institucí EU pro polskou veřejnou správu a je expertkou Národní školy veřejné správy pro vyslané národní odborníky v EU. Předmětem jejího výzkumu je státní služba v institucích Evropské unie.

Tomasz Grzegorz Grosse

(tomasz.grosse@sobieski.org.pl, tgrosse@op.pl, tgrosse@uw.edu.pl)

Tomasz Grzegorz Grosse je sociolog, politolog a historik, který se specializuje na analýzu politik EU a členských států, veřejnou správu, geoeconomii, evropeizaci a teoretické myšlení o evropské integraci. Působil na různých stážích, např. na Oxfordské univerzitě, Yaleově univerzitě a Institutu Maxe Plancka pro sociální vědy v Kolíně nad Rýnem.

György Ilyash

(gyorgy.ilyash@ifat.hu)

György Ilyash je absolventem Univerzity Eötvöse Loránda a zahraničněpolitický analytik se specializací na ruské záležitosti. Je odborníkem na ruskou historii, politiku a strategické myšlení, zabývá se politickými procesy v postsovětském prostoru; zkoumá transformaci ruské zahraniční politiky, vývoj ruské arktické oblasti, ruské strategie v Arktidě atd. Má velké zkušenosti s metodologií výzkumu a zastával vedoucí pozice v různých výzkumných projektech. Zaměření výzkumu/Oblasti odbornosti: Rusko-čínské vztahy, vztahy mezi EU a Ruskem, Východní partnerství, ekonomické vztahy. Dále se zajímá o geopolitické prognózy a Tech-IR (technologie a mezinárodní vztahy).

Rafał Libera

(rafal.libera@sobieski.org.pl)

Má dlouholeté zkušenosti v oblasti projektového financování, které získal při práci na strukturování a financování složitých projektů v Africe, Asii a Evropě. V současné době působí jako manažer ve skupině společností, které poskytují služby a technologie korporacím v ropném a plynárenském průmyslu a provozovatelům větrných elektráren na moři.

Je spoluzakladatelem a předsedou správní rady nadace Transatlantic Future Leaders Forum, která se zabývá rozvojem transatlantických vztahů a provozuje unikátní program stáží v americkém Kongresu a britské Dolní sněmovně pro polské studenty. Kromě toho je předsedou představenstva Polish City Club, asociace, která sdružuje a organizuje pravidelná setkání polských odborníků a podnikatelů působících v Londýně. Již 13 let žije v zahraničí (Velká Británie, Francie). Vystudoval University College London. Vzděláním je právník

Roman Máca

(maca@politicsandsociety.cz)

Roman Máca pracuje jako analytik v Institutu pro politiku a společnost (IPS) – politickém think tanku napojeném na českou politickou stranu ANO. Zaměřuje se na témata jako je informační bezpečnost, hybridní hrozby, dezinformace a radikalizace. Před nástupem do IPS pracoval jako analytik think tanku Evropské hodnoty a jako projektový manažer českého Národního centra bezpečnějšího internetu.

Roman vystudoval obor Mezinárodní rozvojová studia na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a regionální a politickou geografii na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity v Praze.

Bartłomiej Michałowski

(bartlomiej.michalowski@sobieski.org.pl)

Na trhu ICT působí více než 20 let. Zabývá se ICT řešením pro státní správu, samosprávu, telekomunikaci, armádu a výrobních podniků. Pracoval pro společnosti Orange, CISCO, Hewlett-Packard, Statoil a Varšavskou burzu cenných papírů. Byl také generálním ředitelem společnosti OBRUM, která vyrábí mobilní mosty, ženijní tanky a digitální produkty pro vojenská výcviková a trenažérová centra, a generálním ředitelem dvou startupů v oblasti robotiky a distribuované energie.

Je autorem reportáží: "Internet věcí a umělá inteligence v Polsku", "(Skutečně) digitální Polsko" a "Průmysl 4.0". Od roku 2006 působí v Sobieského Institutu a od května 2019 je členem jeho správní rady. Dále je autorem dvou knih o Polsku a publikací o různých volebních systémech v Polsku a Velké Británii.

Martin Reguli

(martin.reguli@hayek.sk)

Martin Reguli je vedoucím analytikem Nadace F. A. Hayeka, předního volnotržního think tanku, který se zaměřuje především na oblast ekonomiky, sociální politiky a zahraničních věcí na úrovni Slovenské republiky a Evropské unie. Aktivně se účastní konzultací o vzdělávací politice a také o postupu digitalizace v regionu V4. Pomáhal organizovat řadu projektů a konferencí, na kterých se setkávají různí aktéři z oblasti byznysu, akademické sféry a veřejného sektoru.

Martin Reguli má přímé zkušenosti s prací v zákonodárném sboru a s výzkumnými projekty v oblastech zahraniční politiky. Pravidelně vystupuje v médiích a nabízí komentáře týkající se klíčových oblastí veřejné politiky.

Šárka Shoup

(shoup@politicsandsociety.cz)

Šárka Shoup je ředitelkou Institutu pro politiku a společnost. Zabývá se transatlantickými, ekonomickými a migračními otázkami. Problematikou migrace se zabývala také v rámci svého doktorského výzkumu, jehož výsledky byly publikovány na Web of Science. Před nástupem do Institutu pro politiku a společnost pracovala jako projektová manažerka analýzy možných obchodních vztahů mezi Latinskou Amerikou a Visegrádskou skupinou. Šárka absolvovala stáže na Kypru, Korfu, Maltě a v Bruselu. Kromě toho studovala na univerzitě v Juaréz del Estado de Durango (Mexiko) a IDRAC (Francie).

Je absolventkou Univerzity Jean Moulin Lyon 3, kde získala magisterský diplom (MA) a absolventskou Vysoké školy ekonomické v Praze, kde získala tituly Ing., MBA a Ph.D. V roce 2020 byla Šárka zvolena členkou představenstva Evropského liberálního fóra, think tanku strany ALDE.

Péter Stepper

(peter.stepper@ifat.hu)

V roce 2021 získal magisterský titul v oboru mezinárodních vztahů na Korvínově univerzitě v Budapešti. Od roku 2013 působil jako vedoucí redakce Security Policy Review, v letech 2014 a 2016 pak jako lektor ELTE TÁTK. V letech 2016 až 2018 působil také jako lektor International Business School. V roce 2018 obhájil doktorskou práci na Multidisciplinární doktorské škole na Korvínově univerzitě na téma nucené migrace jako bezpečnostní výzvy ve visegrádskému regionu. V letech 2016-2021 působil jako výzkumný pracovník v Antall József Knowledge Centre. Od roku 2019 je adjunktem na katedře mezinárodních bezpečnostních studií na Národní univerzitě veřejné služby. Od srpna 2021 je programovým manažerem a vedoucím výzkumným pracovníkem v Institutu pro zahraniční věci a obchod. Jeho předmětem výzkumu je visegrádská spolupráce, bezpečnostní politika, transatlantické vztahy a NATO.

Márton Ugrósdý

(marton.ugrosdy@ifat.hu)

Je ředitelem Institutu pro zahraniční věci a obchod v Budapešti (Maďarsko). Zabývá se transatlantickými otázkami, energetickou bezpečností a zahraniční politikou USA ve střední a východní Evropě. Do IFAT nastoupil v roce 2015 jako výzkumný pracovník na částečný úvazek. Před svým působením v IFAT Márton pracoval sedm let jako šéfredaktor portálu Kitekintő.hu, v té době jediného maďarského online zpravodajského portálu zabývajícího se výhradně mezinárodními vztahy. Márton vystudoval politologii na Univerzitě Eötvöse Loránda v Budapešti, kde také během studia dvakrát získal prestižní republikové stipendium za vynikající studijní výsledky. Doktorát získal na Doktorské škole politických věd a mezinárodních vztahů na Korvínově univerzitě v Budapešti, kde také působí jako lektor na částečný úvazek. Je absolventem Hungarian-American Enterprise Scholarship Fund, který mu umožnil získat pracovní zkušenosti v Centru pro strategická a mezinárodní studia ve Washingtonu.

VI. O partnerech publikace

Institut pro zahraniční věci a obchod (Külügyi és Külgazdasági Intézet)

Jedno z hlavních intelektuálních a vědeckých center v Maďarsku. Významná nevládní organizace provádějící výzkum, analýzy a vytvářející reporty a odborná stanoviska. Posiluje občanskou společnost prostřednictvím různých aktivit, zejména prostřednictvím pravidelně pořádaných projektů a konferencí zaměřených na hodnoty, jako je občanská společnost, demokracie, právní stát a regionální a evropská integrace. Dalším faktorem, který nás přiměl k výběru Institutu pro zahraniční věci a obchod, byly pozoruhodné zkušenosti jeho odborníků. Doufáme, že odborné znalosti našeho partnera posílí věcné aspekty našeho projektu a umožní lépe analyzovat řadu otázek souvisejících s občanskou společností v Evropské unii a v regionu V4.

Institut pro politiku a společnost (Institute for Politics and Society)

Posláním Institutu je kultivovat českou politickou a veřejnou sféru prostřednictvím odborné a otevřené diskuse. Naším cílem je vytvořit živou platformu, která definuje problémy, analyzuje je a nabízí klíč k jejich řešení formou spolupráce s odborníky, politiky či formou mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskusí a politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená diskuse s odborníky a rozpoznání příčin problémů je nezbytným předpokladem každého úspěšného řešení politických a sociálních problémů, kterým dnešní společnost čelí.

Nadace F. A. Hayeka (The F. A. Hayek Foundation Bratislava)

Nadace F. A. Hayeka je nezávislá a nepolitická nezisková organizace, kterou v roce 1991 založila skupina slovenských ekonomů orientovaných na volný trh. Základním posláním Nadace F. A. Hayeka je vybudovat na Slovensku tradici tržně orientovaného myšlení – přístupu, který před rokem 1990 v našem regionu neexistoval. Vycházet z této klasické liberální tradice, nabízet praktické reformní návrhy tržních řešení ekonomických a sociálních problémů; v reformním procesu rozšiřovat a propagovat po celém Slovensku klasické liberální myšlenky, poskytovat platformu pro výměnu názorů odborníků i širší veřejnosti a rozvíjet základní liberální myšlenky a hodnoty.

Sobieského Institut (Instytut Sobieskiego)

Instytut Sobieského je přední polský think tank založený v roce 2005. Navrhujeme řešení, která umožní Polsku stát se silným a efektivním státem, který zaručuje ekonomickou svobodu a zajišťuje rovnováhu mezi svobodou a občanskou odpovědností. Věříme v silné, efektivní, nezávislé a ambiciózní Polsko. Polsko, v němž je zajištěna rovnováha mezi svobodou a občanskou odpovědností. Změna ve státě je nikdy nekončící proces. Proto nejen poukazujeme na nedokonalosti a výzvy, ale nabízíme i řešení. Zároveň dbáme na to, aby byla řešení snadno dostupná a cenově přijatelná, protože o podobě státu by měl mít možnost rozhodovat každý, nejen privilegovaní. Změna totiž začíná u každého z nás.

TWORZYMY
IDEE DLA POLSKI

Instytut Sobieskiego

Lipowa 1a/20
00-316 Warszawa
tel.: 22 826 67 47

sobieski@sobieski.org.pl
www.sobieski.org.pl

ISBN 978-83-959697-6-8

• Visegrad Fund

The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe.